

Inventarisatie armoedebeleid G27

Inventarisatie armoedebeleid G27

september 2006

COLOFON

Samenstelling

Corinne van Gaalen
René van Griensven

Begeleidingsgroep

J.W.Spigt, wethouder gemeente Dordrecht
C.A.C. Daskalakis, wethouder gemeente Schiedam
J. van Vugt, Vereniging van Nederlandse Gemeenten
J. Storm, gemeente Dordrecht
A. Hartman, gemeente Schiedam
R. Jaggie, gemeente Schiedam
W. van Stigt, gemeente Dordrecht

Vormgeving binnenwerk

Safina Musahal
Roelfien Pranger

Druk

Sector Document Processing, VNG

SGBO

Onderzoek > Advies > Implementatie
Postbus 30435
2500 GK Den Haag

SGBO 2657/509

Niets uit deze publicatie mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van SGBO.

Aan de totstandkoming van deze publicatie is de grootst mogelijke zorg besteed. SGBO kan echter niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele onjuistheden, noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

INHOUDSOPGAVE	Samenvatting en conclusies	1
1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Leeswijzer	5
1.3	Actuele ontwikkelingen	5
1.3.1	Koopkrachtontwikkeling	5
1.3.2	Wet- en regelgeving	7
2	Onderzoeksresultaten	11
2.1	Onderzoeksmethode	11
2.2	Begrippenkader: armoede en armoedebeleid	12
2.3	Doelstellingen	15
2.4	Instrumenten	17
2.5	Individuele bijzondere bijstand	20
2.6	Doelgroepen	21
2.7	Budgetten en uitgaven	24
2.8	Uitvoeringskosten	27
2.9	Gebruik en niet-gebruik	28
2.10	Langdurigheidstoeslag	31
2.11	Schuldhelpverlening	33
2.12	Samenwerking met andere afdelingen	35
2.13	Rol van fondsen	38
2.14	Het totaalbeeld: vergelijking met fictief budget	39
3	Conclusies	43
Bijlage 1	Vragenlijst	49
Bijlage 2	Lijst gemeenten die de vragenlijst hebben teruggestuurd	61
Bijlage 3	Lijst ingestuurde beleidsnota's	63
Bijlage 4	Budgetten	65

Samenvatting en conclusies

Inleiding

Het onderzoek is uitgevoerd onder de gemeenten van de G27. Zij hebben zo veel mogelijk kengetallen op het gebied van het gemeentelijk armoedebeleid geverifieerd aangeleverd. Daarbij is waar mogelijk gespecificeerd naar de verschillende regelingen die uitgevoerd worden.

De gemeenten in Nederland vervullen een belangrijke rol bij het bestrijden van armoede. Naast de centraal geregelde wet- en regelgeving van het Rijk voeren gemeenten diverse maatregelen uit ter bestrijding van lokale armoede onder hun burgers. De uitkomsten van het onderzoek onder de gemeenten van de G27 bevestigen dit beeld. Het armoedebeleid in de G27 kent globaal twee doelstellingen: het bevorderen van maatschappelijke participatie en ontplooiing en het bieden van inkomensondersteuning aan personen en huishoudens die dit gezien hun inkomen nodig hebben.

Koopkracht en actuele ontwikkelingen

Met name een aantal recente ontwikkelingen is voor de gemeenten aanleiding intensiever armoedebeleid te voeren en inwoners met een laag inkomen waar mogelijk te ondersteunen. In dit onderzoek is ter vergelijking het lage inkomen volgens de definitie van het Centraal Bureau voor de Statistiek gehanteerd. De lage-inkomensgrens vertegenwoordigt voor alle huishoudens hetzelfde welvaartsniveau. De hoogte van de bijstandsuitkering voor een alleenstaande in 1979 is hierbij het vertrekpunt. Voor andere typen huishoudens is een opslagfactor toegepast, gebaseerd op de feitelijke extra kosten van huishoudens met een andere omvang en samenstelling. Voor de jaren na 1979 is de lage-inkomensgrens gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling, waardoor zij geschikt is voor vergelijking in de tijd. Vertaald naar percentage van het sociaal minimum komt het gemiddelde lage inkomen per huishouden ongeveer overeen met 117% van het sociaal minimum (= de bijstandsnorm). Hierbij zijn er verschillen per huishoudtype.

Uit de in november 2005 verschenen Armoedemonitor 2005 van het Sociaal en Cultureel Planbureau en het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat de koopkracht in Nederland in 2004 met 1% is afgenomen en in 2005 met 1,5%. Het totale aantal huishoudens met een laag inkomen in Nederland is gestegen van 580.000 in 2002 tot 680.000 in 2005. Het percentage huishoudens dat moeilijk kan rondkomen is opgelopen van 8% in 2001 tot 13% in 2004. Het aantal huishoudens met schulden is in 2005 verdubbeld ten opzichte van 2002 tot bijna 10%. Ten slotte blijkt uit de Armoedemonitor dat het aantal huishoudens met een laag inkomen onder allochtone groepen viermaal zo groot is als onder autochtone groepen.

De invoering van de Wet werk en bijstand (WWB) in 2004 is gepaard gegaan met kortingen op de voor het minimabeleid beschikbare middelen. In veel gemeenten in Nederland heeft een versobering van het beleid plaatsgevonden. De afschaffing van mogelijkheden tot categoriale bijstand anders dan aan ouderen en chronisch zieken en gehandicapten noopt gemeenten andere, veelal arbeidsintensievere, manieren te vinden

om het gebruik van individuele bijzondere bijstand en andere regelingen in het kader van het armoedebeleid te verhogen. De toekomst zal uitwijzen welke invloed het nieuwe zorgstelsel en de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) op het gemeentelijk armoedebeleid zullen hebben.

Instrumenten

In alle responsgemeenten van de G27 kunnen mensen met een laag inkomen naast individuele bijzondere bijstand en de langdurigheidstoelage kwijtschelding van gemeentelijke belastingen krijgen. Verder kennen 22 gemeenten een collectieve ziektekostenverzekering en/of een regeling voor maatschappelijke activiteiten. 21 gemeenten kennen een maaltijdvoorziening. In 15 gemeenten wordt een regeling voor directe en indirecte schoolkosten uitgevoerd. De overige regelingen zoals voor duurzame gebruiksgoederen en specifiek voor ouderen komen in minder dan de helft van de gemeenten voor.

In de meeste gevallen wordt geen drempelbedrag gehanteerd. De vergoedingen kennen doorgaans een maximum, met uitzondering van de individuele bijzondere bijstand, en er wordt veelal een vermogenstoets uitgevoerd. Gemiddeld is in 2005 77% van alle aanvragen voor bijzondere bijstand toegewezen.

Doelgroepen en gebruik

Specifieke aandachtsgroepen voor het armoedebeleid in de responsgemeenten zijn vooral ouderen, huishoudens met kinderen en chronisch zieken en gehandicapten.

De gemeenten zetten verschillende vormen van voorlichting in om het gebruik van regelingen te bevorderen. Het hoogst scoren folders, publicaties in lokale media en voorlichting aan intermediairs. In iets mindere mate wordt gebruikgemaakt van telefonische spreekuren, voorlichtingsbijeenkomsten en bestandskoppeling.

De collectieve aanvullende ziektekostenverzekering en de kwijtschelding belastingen kennen een hoog bereik onder mensen met een laag inkomen. Dit geldt in iets mindere mate ook voor de individuele bijzondere bijstand. Ten aanzien van een vergoeding deelname aan maatschappelijke activiteiten zijn er verschillen in bereik tussen de gemeenten te constateren. Met name stadspassen scoren hoog.

De inkomensgrens voor aanvullende regelingen (anders dan de individuele bijzondere bijstand) ligt bij de meeste gemeenten op of onder 110% van het sociaal minimum. De gemeenten/gemeenteraden staan voor de politieke keuze dit percentage op te voeren en zo de doelgroep voor het armoedebeleid te vergroten. Uiteraard zal dit een kostenstijging van het armoedebeleid met zich meebrengen.

Budgetten en uitgaven

Uit de opgegeven budgetten en uitgaven blijkt dat de gemeenten in 2005 in totaal veel meer geld aan armoedebeleid hebben uitgegeven dan waar hun begroting als dekking in voorzag. Alleen voor maatschappelijke activiteiten is iets minder uitgegeven dan begroot. Bij de andere regelingen is steeds meer uitgegeven dan begroot. Ten aanzien van het armoedebeleid is er sprake van een openeindregeling.

Uit de vergelijking tussen de werkelijke uitgaven in 2005 en het fictief budget bijzondere bijstand binnen de vrij besteedbare uitkering uit het gemeentefonds, blijkt dat de 15 gemeenten die het fictief budget bijzondere bijstand konden opgeven in totaal ruim € 20 miljoen meer hebben uitgegeven. Hierbij zijn de uitvoeringskosten, de kosten voor schuldhulpverlening en andere kosten als fte welzijnswerk niet opgenomen. De grootte van het fictief budget bijzondere bijstand is de afgelopen jaren afgenomen. Sinds 2005 wordt hierin geen onderscheid meer gemaakt naar gemeente.

Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten van het armoedebeleid vormen een belangrijke kostenpost voor gemeenten en zijn relatief hoog ten opzichte van de uitgaven voor de regelingen zelf. De opgegeven bedragen laten grote verschillen zien tussen regelingen en gemeenten onderling. Deze verschillen worden met name verklaard door de bestuurlijke afwegingen waarmee de mate van collectiviteit van een regeling en de hoeveelheid regelingen die gemeenten uitvoeren, worden bepaald.

Individuele beoordeling van aanvragen heeft haar weerslag op de personele inzet en dus op de uitvoeringskosten. Collectieve gemeentelijke regelingen zijn relatief goedkoper in 'gebruik' en hebben doorgaans een groter bereik.

Het bevorderen van gebruik van regelingen zal een verhoging van de uitvoeringskosten tot gevolg hebben. Nader onderzoek in de gemeenten naar de hoogte van de uitvoeringskosten, kan mogelijk tot maatregelen voor efficiencywinst leiden.

Langdurigheidstoeslag

Alle gemeenten verstrekken conform de WWB langdurigheidstoelagen. 23 gemeenten hebben begrote bedragen en uitgaven 2005 opgegeven. Op basis hiervan blijkt dat totaal bijna 10% minder is uitgekeerd door gemeenten dan was gebudgetteerd. De uitvoeringskosten van de langdurigheidstoeslag zijn hier niet in meegenomen; deze drukken apart op de gemeentelijke begroting.

Schuldhulpverlening

Gemeenten ontvangen voor de uitvoering van schuldhulpverlening geen aparte gelden. De meeste gemeenten betrekken de benodigde middelen uit het gemeentefonds, een deel van de gemeenten zet voor schuldhulpverlening ook het werkdeel van de WWB in of de bijzondere bijstand. Op één gemeente na wordt geen inkomensgrens gehanteerd. Er zijn flinke verschillen in het beschikbare bedrag voor schuldhulpverlening per inwoner.

Samenwerking

In nagenoeg alle gemeenten zijn meerdere gemeentelijke afdelingen betrokken bij het armoedebeleid. Wat betreft externe organisaties wordt vooral samengewerkt met de voedselbank, de kerken, de cliëntenraad, het ouderenwerk en een aantal charitatieve instellingen zoals het Leger des Heils. In een aantal gemeenten wordt gebruikgemaakt van fondsen zoals het Jeugdportfonds en de Stichting Leergeld.

In verschillende gemeenten wordt gewerkt aan digitale koppelingen tussen gemeente, UWV en CWI, waardoor in de toekomst gegevens van dezelfde cliënt nog maar eenmalig gevraagd hoeven worden.

Conclusies

De belangrijkste conclusies die uit het onderzoek naar voren komen, zijn:

- De meeste gemeenten van de G27 hebben in 2005 veel meer geld aan armoedebeleid uitgegeven dan hun begroting in dekking voorzag.
- Ook is er door de gemeenten van de G27 in 2005 meer geld uitgegeven aan armoedebeleid dan het fictief budget bijzondere bijstand in de uitkering van het gemeentefonds.
- De uitvoeringskosten zijn relatief hoog ten opzichte van de uitgaven van de verschillende regelingen. Enerzijds kunnen gemeenten mogelijk efficiencywinst behalen door bijvoorbeeld samen te werken met andere gemeenten ten aanzien van regelingen als maatschappelijke participatie. Anderzijds heeft de noodzaak van individueel beoordelen van elke aanvraag zijn weerslag op de personele inzet die hiervoor nodig is.
- De gemeenten noemen verschillende knelpunten in het armoedebeleid. Diverse wijzigingen in regelingen, bezuinigingen op regelingen en nieuwe regelgeving zorgen voor een extra druk op de gemeenten, met name het beroep op bijzondere bijstand.
- Bij de verstrekking van individuele bijzondere bijstand hanteren de meeste gemeenten geen drempelbedrag en zijn de vergoedingen per persoon of huishouden niet gemaximeerd. Gemiddeld werd in 2005 77% van alle aanvragen individuele bijzondere bijstand toegekend.
- Ook voor de inkomensafhankelijke regelingen wordt meestal geen drempelbedrag gehanteerd. De meeste regelingen kennen echter wel een maximumvergoeding.
- Om het gebruik van regelingen te bevorderen wordt vooral gebruikgemaakt van folders bij externe instanties, intermediairs en publicaties in lokale media en op internet. Het grootste bereik hebben de regelingen kwijtschelding belastingen, de collectieve ziektekostenverzekering en de individuele bijzondere bijstand.
- Ten aanzien van de langdurigheidstoeslag is in 2005 door de gemeenten van de G27 bijna 10% minder uitgekeerd dan was gebudgetteerd.
- Er is een grote variatie in de beschikbare budgetten voor schuldhulpverlening per inwoner.
- Aangegeven wordt dat binnen de gemeenten samenwerking tussen verschillende afdelingen plaatsvindt. Dit leidt echter nog niet tot een integrale aanpak. Extern vindt vooral samenwerking en afstemming plaats met de voedselbanken en de kerken.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeenten in Nederland vervullen een belangrijke rol bij het bestrijden van armoede. Naast de centraal geregelde wet- en regelgeving van het Rijk voeren gemeenten diverse maatregelen uit ter bestrijding van lokale armoede onder hun burgers. Enerzijds hebben zij de verantwoordelijkheid voor het verstrekken van uitkeringen op grond van de Wet werk en bijstand (WWB), waaronder ook de bijzondere bijstand valt. Anderzijds ontwikkelen gemeenten in aanvulling daarop zelf initiatieven op het gebied van inkomensondersteuning en participatiebevordering.

Gemeenten proberen hun inwoners zo goed mogelijk te ondersteunen. Zij moeten daarbij rekening houden met een stijgend aantal huishoudens met een laag inkomen, een toename van de schuldenproblematiek en verschillende wettelijke ontwikkelingen, zoals de in 2004 ingevoerde WWB en de aanstaande Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), die consequenties hebben voor het gemeentelijk armoedebeleid. Een belangrijke vraag is hoe gemeenten met deze ontwikkelingen omgaan.

Om deze vraag te kunnen beantwoorden hebben de G27-gemeenten SGBO gevraagd een quickscan uit te voeren naar de mate waarin en de wijze waarop het gemeentelijk armoedebeleid binnen de G27 wordt vormgegeven. Het doel van de quickscan is in beeld te brengen in hoeverre gemeenten gebruikmaken van de bestaande mogelijkheden binnen de wettelijke kaders en waar knelpunten en verbeterpunten liggen.

1.2 Leeswijzer

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt ingegaan op actuele ontwikkelingen met betrekking tot het armoedebeleid. Aan de orde komen onder andere relevante uitkomsten uit de in 2005 verschenen Armoedemonitor, onderzoek naar voedselbanken en implicaties van de WWB. In hoofdstuk 2 worden de belangrijkste onderzoeksresultaten besproken. In hoofdstuk 3 wordt een aantal conclusies gegeven. Als bijlagen zijn toegevoegd de gehanteerde vragenlijst, een overzicht van de responsgemeenten, een lijst van geraadpleegde beleidsnota's en overzichten van de opgegeven budgetten van de gemeenten per regeling.

1.3 Actuele ontwikkelingen

1.3.1 Koopkrachtontwikkeling

Het armoedebeleid staat hoog op de politieke agenda op zowel landelijk als lokaal niveau. Dit komt niet in de laatste plaats door de economische situatie van de laatste jaren die de armoedeproblematiek extra actueel heeft gemaakt. De koopkracht is afgenomen (gemiddeld 1% in 2004 en 1,5% in 2005) en zoals uit de in november 2005 verschenen

Armoedemonitor 2005¹ blijkt, is het aantal huishoudens met een laag inkomen² gegroeid van 580.000 in 2002 tot 680.000 in 2005, dit is 10,5% van alle huishoudens in Nederland. Voor 2006 wordt een verbetering van de koopkracht van 1% voor met name gezinnen verwacht.

Het kabinet trekt extra geld uit om de koopkracht te verbeteren. Zo komt er extra budget voor kinderopvang en vervalt het lesgeld voor 16- en 17-jarigen. De stijging van de energiekosten wordt (deels) gecompenseerd door het afschaffen van de zogeheten MEP-toeslag, een jaarlijkse toeslag die huishoudens betalen om de opwekking van duurzame energie te stimuleren. Verder gaat de fiscale kinderkorting omhoog en wordt er extra geld voor bijzondere bijstand aan gemeenten verstrekt. Overigens is het nog maar de vraag of de bijzondere bijstand voldoende soelaas ten aanzien van de compensatie van de energiekosten kan en moet bieden.

De toekomstverwachtingen op korte termijn zijn overigens positief. Het aantal lage inkomens zal in 2006 naar verwachting dalen tot 9,7%, het niveau van 2003.

Het percentage huishoudens dat aangeeft moeilijk rond te kunnen komen, is opgelopen van 8% in 2001 tot 13% in 2004. Meer lage inkomens zitten onder het bedrag dat zijzelf minimaal noodzakelijk vinden (24% in 1999 en 41% in 2004). Het aantal huishoudens met een laag inkomen dat aangeeft schulden te moeten maken, is in 2005 ten opzichte van 2002 verdubbeld tot bijna 10%. Met name structureel te hoge vaste lasten zijn hier debet aan. Dit staat naast het ontstaan van zogenaamde aanpassingsschulden als gevolg van werkloosheid en een daarmee gepaard gaande verlaging van het inkomen in relatie met het uitgavenpatroon. Er is een toename in het aantal verzoeken om schuldhulpverlening en de wettelijke schuldsanering. Ook het aantal incasso-opdrachten is in 2005 gestegen, er zijn meer huurders met huurachterstand, er wordt meer hulp verleend door kerken en het aantal voedselbanken stijgt.

Recent onderzoek in Rotterdam onderschrijft het bovenstaande. In april 2006 is het onderzoek 'De waarde van de norm' afgerond. Hieruit blijkt dat in Rotterdam wonende bijstandsgerechtigden met kinderen nauwelijks kunnen rondkomen van hun uitkering. De voornaamste oorzaken van hun benarde financiële positie zijn de relatief hoge school- en vervoerskosten van hun kinderen en de kosten van voeding en huishoudelijke verzorging. Rotterdam pleit voor een inkomensafhankelijke kindtoeslag om de nood te lenigen. 'Mensen met kinderen zijn het meest kwetsbaar. Ze houden nauwelijks iets over aan additionele inkomsten, zoals huursubsidie en andere toeslagen', aldus wethouder Bolsius tijdens de perspresentatie.³ In feite wordt gepleit voor het herinvoeren van categoriaal beleid om problemen bij de doelgroep (die vaak geen gebruikmaakt van onmisbare gemeentelijke inkomensvoorzieningen) te verminderen.

Het aantal huishoudens met een laag inkomen is onder allochtone groepen ongeveer viermaal zo groot als onder autochtonen, waarbij het armoederisico bij nieuwe groepen

¹ *Armoedemonitor 2005*, Sociaal en Cultureel Planbureau en het Centraal Bureau voor de Statistiek, november 2005.

² In de Armoedemonitor wordt een lage-inkomensgrens gehanteerd van 5% boven de normbedragen voor bijstand, AOW en kinderbijslag.

³ Bron: nieuwsbrief Zorg en Welzijn, april 2006.

allochtonen (Somalische, Afghaanse en Irakese huishoudens) het grootst is. Het moeilijker vinden van werk speelt hierbij een belangrijke rol.

Hiertegenover staat de gunstige ontwikkeling van de positie van ouderen. Het percentage lage inkomens is momenteel onder de 65-plussers lager dan onder de niet-gepensioneerden. De 65-plussers hebben vergeleken met jongeren minder te maken met materiële achterstanden en vinden gemakkelijker toegang tot instanties. De verwachting is dat de daling van het aantal alleenstaande 65-plussers met een laag inkomen in 2006 verhoudingsgewijs sterk zal zijn, onder andere onder invloed van de invoering van de alleenstaande ouderenkorting bij de belastingheffing. Bij uitkeringsgerechtigden jonger dan 65 jaar wordt slechts een lichte daling van het aantal lage inkomens verwacht; deze zal de stijging na 2003 niet compenseren.

Uit de Armoedemonitor 2005 blijkt ten slotte dat de mogelijke armoedeval in de praktijk weinig effect heeft op de beslissing van mensen om al of niet te gaan werken, hoewel dit werken vaak weinig financieel aantrekkelijk is.

Voor veel mensen is het moeilijk om hun financiële huishouding op orde te krijgen of te houden. Verschillende ontwikkelingen maken het er voor hen niet eenvoudiger op. Te denken valt aan het wegvallen van de zalmsnip en verschillende tariefstijgingen die per 1 januari 2005 zijn doorgevoerd voor onder andere ziektekosten en energie.

1.3.2 Wet- en regelgeving

Op het gebied van sociale zekerheid zijn de afgelopen jaren verschillende ingrijpende maatregelen genomen. We gaan in deze paragraaf op de belangrijkste in.

De invoering van de WWB per 1 januari 2004 is gepaard gegaan met de afschaffing van de mogelijkheden van categoriale bijstand anders dan aan ouderen (65+), chronisch zieken en gehandicapten. Met de invoering van de Algemene wet Inkomensafhankelijke Regelingen (AWIR) per 1 januari 2006 zijn naast de kinderopvangtoeslag nu ook de huurtoeslag (voormalige huursubsidie) en de zorgtoeslag bij de belastingdienst ondergebracht. Door de AWIR is de Vangnetregeling huursubsidie komen te vervallen.

Op 1 januari 2006 is de nieuwe Zorgverzekeringswet ingegaan. Alle inwoners van Nederland en zij die in Nederland loonbelasting betalen, zijn verplicht een zorgverzekering af te sluiten (en dat moest gebeuren voor 1 mei 2006). Men is vrij een verzekeraar te kiezen, de bijdrage is inkomensafhankelijk en er kan recht zijn op een ook inkomensafhankelijke zorgtoeslag via de belastingdienst.

De individuele gevolgen van de nieuwe Zorgverzekeringswet zijn nu nog niet goed te overzien. Volgens een ledenraadpleging van Divosa eind 2005 verwachten sociale diensten dat de Zorgverzekeringswet zal leiden tot een groter beroep op de bijzondere bijstand, een toename van het aantal onverzekerden en een groei van het aantal cliënten met premieschulden. Om deze ongewenste effecten te voorkomen, zullen gemeenten hun beleid moeten (her)overwegen ten opzichte van bijvoorbeeld het aanbieden van een al of niet collectieve (aanvullende) verzekering en het doorbetalen van de premie aan de

verzekeraar. Cliënten kunnen echter niet gedwongen worden hieraan deel te nemen. Ook zal bijvoorbeeld informatie aan cliënten moeten worden gegeven over het wel of niet opvangen van een eigen risico.

Op 1 januari 2006 is de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) vervangen door de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA). Zonder in dit kader diep op de wijzigingen in te gaan, kunnen we zeggen dat met deze wet, die de regeling Werkhervatting gedeeltelijk arbeidsgeschikten (WGA) en de regeling Inkomensvoorziening volledig arbeidsongeschikten (IVA) omvat, het accent wordt verlegd naar wat minder arbeidsgeschikten nog wel kunnen in plaats van wat zij niet meer kunnen. Mogelijk recht op WIA ontstaat na twee jaar ziekte, waarbij inspanningen om weer aan het werk te gaan zijn mislukt (geregeld in de Wet verbetering poortwachter en de Wet verlenging loondoorbetalingsverplichting bij ziekte). Reïntegratie is en blijft leidend. De WAO blijft bestaan voor mensen die al een WAO-uitkering ontvingen.

Naar aanleiding van Kamervragen in 2005 heeft Regioplan een onderzoek uitgevoerd naar de omvang, ontwikkeling en samenstelling van de doelgroep van de voedselbanken én de achterliggende oorzaken van de armoede. Uit het in maart gepubliceerde rapport blijkt onder andere dat de 28 voedselbanken in 2005 in totaal ongeveer 8.000 pakketten per week hebben uitgedeeld. Ongeveer driekwart van de klanten van de voedselbanken heeft een uitkering, waarbij de WWB-uitkering het meest voorkomt. Van de huishoudens die gebruikmaken van een voedselpakket, betreft 43% een eenoudergezin. 83% van de respondenten uit het onderzoek heeft schulden.⁴

In april 2006 is het rapport 'De onbereikte minima', uitgebracht door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Het betreft een tussenverslag van een onderzoek naar niet-gebruik van inkomensafhankelijke regelingen in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Uit de voorlopige resultaten van het onderzoek onder 1400 minima blijkt onder andere:

1. dat minima die recht hebben op inkomensondersteunende maatregelen van de gemeente, deze vaak niet benutten omdat ze er niet van op de hoogte zijn;
2. dat veel minima denken geen recht te hebben op verschillende soorten financiële hulp of dat zij vinden geen extra bijstand nodig te hebben om rond te komen.⁵

In veel gemeenten is de invoering van de WWB gepaard gegaan met een versobering van het minimale leid. De mogelijkheid categoriale bijstand te verstrekken is afgeschaft, met uitzondering voor 65-plussers en chronisch zieken en gehandicapten én de mogelijkheid van het afsluiten van een collectieve zorgverzekering. Binnen de verminderde mogelijkheden zijn gemeenten op zoek naar manieren om het bereik van individuele bijzondere bijstand te verhogen.

⁴ *Klantenanalyse Voedselbanken*, Regioplan, maart 2006

⁵ *De onbereikte minima, niet-gebruik van inkomensafhankelijke regelingen, eerste resultaten*, Sociaal en Cultureel Planbureau, april 2006.

De WWB vraagt gemeenten eigen minimabeleid te voeren. Een gemeente kan bijvoorbeeld een beleidsnota vaststellen waarin binnen de mogelijkheden van de WWB keuzes worden gemaakt met betrekking tot:

- Een lokaal toeslagen- en verlagingenbeleid;
- Bepalingen met betrekking tot de vrijlating van inkomsten;
- Bepalingen ten aanzien van bijzondere bijstand voor onder andere draagkracht en vermogen, drempelbedrag, wijze van indienen van aanvragen, controle op de besteding en maximumbedragen;
- Een regeling die maatschappelijke participatie bevordert, zoals een declaratieregeling of het uitgeven van een stadskortingspas;
- De reeds genoemde collectieve ziektekostenverzekering;
- Individuele verstrekkingen witgoed voor mensen jonger dan 65 jaar die langer dan drie jaar op bijstandsniveau vertoeven;
- En ten slotte mogelijkheden voor schuldhulpverlening en kwijtscheldingen.

Een actuele vraag is of gemeenten wel voldoende aandacht aan armoedebeleid geven. Uit recent onderzoek van Divosa onder haar leden blijkt dat twee derde van de gemeenten meer geld besteedt aan armoedebeleid dan het Rijk hun aan middelen ter beschikking stelt.⁶ Een uitspraak als 'er blijft 200 miljoen op de plank liggen' is feitelijk een loze opmerking. Niet het Rijk, maar gemeenten bepalen het budget voor lokaal armoedebeleid; het fictieve bedrag voor armoedebeleid in de algemene uitkering van het Rijk is niet geormerkt en blijkt ook door het ministerie van SZW niet betrouwbaar per gemeente te specificeren. Een vergelijking tussen landelijke dekkingsmiddelen en de werkelijke gemeentelijke uitgaven is dus nauwelijks mogelijk. Zoals in hoofdstuk 2 aan de orde komt, is gemeentelijk armoedebeleid ook niet beperkt tot individuele bijzondere bijstand, maar kennen gemeenten veel meer maatregelen ter bestrijding van armoede onder hun burgers.

Door het invoeren van de AWIR en de daarmee gepaard gaande afschaffing van de Vangnetregeling huursubsidie, kan het aantal mensen dat een beroep doet op bijzondere bijstand toenemen. Het is interessant deze ontwikkeling te volgen. Maastricht verwacht bijvoorbeeld juist een afname van het aantal aanvragen (geen woonkostentoeslag meer bij inkomensdaling).

Per 1 januari 2007 zal de Wmo ingevoerd worden. Gemeenten worden verantwoordelijk voor een samenhangend beleid op het gebied van maatschappelijke ondersteuning, wonen en welzijn. Het doel is iedereen actief te laten deelnemen aan de maatschappij, ook zij die dat niet op eigen kracht kunnen. Uitgaande van negen prestatievelden zal men een nadere koppeling kunnen maken tussen maatregelen specifiek gericht op armoedebestrijding en maatschappelijke participatie. Gemeenten dienen hiervoor vanaf 2007 vierjaarlijkse beleidsplannen te maken.

⁶ Bron: www.divosa.nl

2 Onderzoekresultaten

2.1 Onderzoeksmethode

Om in een relatief korte periode het armoedebeleid van de G27 in kaart te brengen, ontwikkelde SGBO een vragenlijst, waarin veel gesloten vragen zijn opgenomen (zie bijlage I). Verschillende inkomensafhankelijke regelingen werden schematisch in beeld gebracht, waarbij gemeenten steeds dezelfde vragen moesten beantwoorden:

- Was de regeling in 2005 aanwezig?
- Waar lag de inkomensgrens?
- Na hoeveel jaar op het geldende inkomensniveau heeft men recht op een vergoeding?
- Is er een drempelbedrag?
- Worden de uitgaven gecontroleerd (bijv. aan de hand van bonnetjes)?
- Zijn de vergoedingen per aanvraag gemaximeerd?
- Is er een vermogenstoets?
- Hoe hoog waren het budget en de uitgaven van de vergoedingen in 2005?
- Hoe hoog waren het budget en de uitgaven van de uitvoeringskosten in 2005?
- Hoeveel huishoudens maken in 2005 gebruik van de regeling?
- Hoeveel vergoedingen worden in 2005 gegeven?

Naast het schematisch overzicht van bestaande inkomensafhankelijke regelingen, waren er vragen over de individuele bijzondere bijstand, over schuldhulpverlening en enkele aanvullende vragen over onder andere doelgroepen en (interne) samenwerking ten aanzien van het armoedebeleid.

Met name de vragen rond budgetten en uitgaven bleken voor veel gemeenten moeilijk om op korte termijn te beantwoorden. Daarom heeft begin 2006 een verdiepingsslag plaatsgevonden, waarbij gemeenten nogmaals de mogelijkheid werd geboden alle gegevens aan te leveren.

Uiteindelijk hebben 26 gemeenten de vragenlijst teruggestuurd. Helaas bleek dat ook na herhaalde oproepen niet alle gemeenten de enquête volledig in hebben gevuld of hebben kunnen invullen.

De gegevens in dit onderzoek zijn door de gemeenten zelf geverifieerd en aangeleverd. SGBO heeft de gegevens vervolgens verwerkt in het rapport.

Twaalf gemeenten hebben ook beleidsstukken rond het armoedebeleid met de vragenlijst meegestuurd. Deze nota's hebben vooral extra informatie opgeleverd over de achterliggende visie van gemeenten, de knelpunten die zij ondervinden en de redenen waarom bepaalde keuzes gemaakt zijn.

Waar dit relevant werd geacht is deze achtergrondinformatie bij de bespreking van de onderzoeksresultaten meegenomen. Zonder volledig te willen zijn, geven we regelmatig voorbeelden van beleidsonderdelen en de uitwerking hiervan per gemeente. Wanneer een specifiek beleidspunt voor een specifieke gemeente wordt genoemd, impliceert dat overigens niet dat andere gemeenten dergelijke activiteiten of aandachtsvelden niet uitvoeren.

2.2 Begrippenkader: armoede en armoedebeleid

Armoede is een complex verschijnsel met veelal samenhangende dimensies zoals inkomen, maatschappelijke participatie, opleidingsniveau, gezondheid, zelfredzaamheid, wonen en leefomgeving, waarin het toekomstperspectief een belangrijk onderscheidend kenmerk is, vooral in situaties waarin niet of nauwelijks uitzicht is op werk of verandering van leefsituatie. Armoede in deze brede betekenis is sociale uitsluiting. Armoede in enge zin wordt beschouwd als een tekort aan financiële middelen.⁷

De kwetsbaarste burgers zijn personen met een cumulatie van armoederisico's, zoals een combinatie van slechte arbeidsmarktpositie, problematische schulden, laag opleidingsniveau, dakloosheid en gezondheidsproblemen. Hierdoor kan het armoedebeleid van een gemeente op vele manieren en niveaus worden opgevat. In het kader van armoedebeleid kan bijvoorbeeld ook gekeken worden naar het gezondheidsbeleid en de per 1 januari 2007 in te voeren Wmo bij een gemeente, naar activiteiten op het gebied van reïntegratie, sociale activering en vrijwilligerswerk, inburgering van oud- en nieuwkomers, maatschappelijke opvang en verslavingszorg, jeugdbeleid en volwasseneneducatie.

Dit onderzoek richt zich vooral op de door de gemeenten uitgevoerde regelingen en voorzieningen in het kader van het minimabeleid/inkomensondersteuning. Armoedebeleid gaat echter verder. Het is geen op zichzelf staand beleidsveld binnen de gemeentelijke taken en is ook niet beperkt tot individuele bijzondere bijstand, maar is verweven in het totale gemeentelijke beleid en omvat tal van regelingen en voorzieningen (waaronder stadspassen, schuldhulpverlening, budgetbegeleiding etc.). Armoede komt aan de orde in relatie met bijvoorbeeld veiligheid, jeugdbeleid, welzijnsbeleid, maatschappelijke opvang en reïntegratiebeleid. Bij het vervaardigen van sociale wijkanalyses of sociale structuurschetsen zijn inkomen, mate van (ervaren) armoede en schuldenlast indicatoren voor sociaal welzijn. Problematiek bij burgers is vaak complex, waarbij een penibele financiële situatie vaak hand in hand gaat met zaken als sociale deprivatie of maatschappelijke isolatie.

Generiek inkomensbeleid is de verantwoordelijkheid van het Rijk. Gemeenten kunnen in aanvulling op het inkomensbeleid met maatwerk individuele huishoudens met financiële problemen ondersteunen bij bijzondere uitgaven. Gemeenten hebben daarbij een bepaalde mate van beleidsvrijheid en kunnen bij bijzondere omstandigheden waarbij de

⁷ Nationaal actieplan ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting 2003, Ministerie van SZW, 2003

uitkeringsnorm niet voldoende is, besluiten om bijzondere bijstand te verstrekken. Hierbij levert de gemeente maatwerk: er moet worden vastgesteld of de uitgaven noodzakelijk zijn en of ze daadwerkelijk gemaakt zijn. Alleen aan chronisch zieken, gehandicapten en ouderen mogen gemeenten binnen de kaders van de WWB in het kader van bijzondere bijstand vaste bedragen verstrekken zonder te controleren of de kosten noodzakelijk en daadwerkelijk gemaakt zijn.

Naast deze uitzondering voor categoriale bijstand in de WWB hebben gemeenten nog wel speelruimte met betrekking tot andere categoriale voorzieningen⁸:

- Kwijtschelding van gemeentelijke belastingen en heffingen;
- Voorzieningen voor maatschappelijke participatie (zoals kortingspassen);
- Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering;
- De berekening van de draagkracht en het hanteren van een drempelbedrag;

Door het armoedebeleid integraal te benaderen en rekening te houden met de verschillende aspecten die hieraan verbonden zijn, kunnen gemeenten hun inwoners zo optimaal mogelijk van dienst zijn.

De belangrijkste indicator voor armoede is het inkomen dat een huishouden kan besteden. Arme huishoudens hebben onvoldoende geld om een bepaald minimaal consumptieniveau te realiseren. De ontwikkeling van het aantal huishoudens beneden een zekere inkomensgrens geeft dan een goede indicatie van de ontwikkeling van de armoede. Het blijft echter bij een indicatie, omdat niet alle huishoudens met een laag inkomen ook arm zijn. Men kan immers vermogen of bezittingen achter de hand hebben voor slechtere tijden.⁹

Toch kan het best gewerkt worden met de lage-inkomensgrens omdat dit een absolute grens is die voor alle jaren en voor alle huishoudens eenzelfde koopkracht vertegenwoordigt. Deze grens is dus waardevast en daarmee geschikt voor het maken van vergelijkingen in de tijd. De hoogte ervan is gebaseerd op het bijstandsniveau van een alleenstaande in 1979. In dat jaar lag de koopkracht van de bijstand op het hoogste punt. Sinds die tijd is de ontwikkeling van het sociaal minimum per saldo achtergebleven bij de inflatie. Daardoor ligt de lage-inkomensgrens nu nog steeds boven het sociaal minimum. Volgens de door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gehanteerde definitie is een inkomen laag wanneer het omgerekend naar een inkomen van een alleenstaande, een lagere koopkracht vertegenwoordigt dan een bedrag van € 7.260 in prijzen van 1990. Om te bepalen of een huishouden een laag inkomen heeft, wordt het inkomen van een huishouden gecorrigeerd voor verschillen in huishoudenssamenstelling. Deze correctie vindt plaats met behulp van equivalentiefactoren. In de equivalentiefactor komen de schaalvoordelen tot uitdrukking die het gevolg zijn van het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Met behulp van de equivalentiefactoren worden alle inkomens herleid tot het inkomen van een eenpersoonshuishouden. Op deze wijze zijn

⁸ *Gemeentelijk Armoedebeleid*, SGB0/Stimulansz, 2006

⁹ *Armoedemonitor 2005*, Sociaal en Cultureel Planbureau en Centraal Bureau voor de Statistiek, november 2005.

de welvaartsniveaus van huishoudens onderling vergelijkbaar gemaakt. Vervolgens wordt dit gestandaardiseerde inkomen (met het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie) herleid naar het prijspeil in 1990. Het resulterende gestandaardiseerde en gedefleerde inkomen is laag wanneer het minder is dan € 7.260. Deze grens komt ongeveer overeen met de koopkracht van een bijstandsuitkering voor een alleenstaande in 1979, die was toen, in prijzen van 1990, € 7.215¹⁰. Vertaald naar percentage van het sociaal minimum komt het gemiddelde lage inkomen per huishouden ongeveer overeen met 117% van het sociaal minimum (= de bijstandsnorm). Hierbij zijn er verschillen tussen de huishoudtypen.

Overigens kunnen gemeenten andere aantallen doelgroepen hanteren, omdat bijvoorbeeld uitgegaan wordt van een bandbreedte zoals een inkomen op 125% van het sociaal minimum. Een aantal gemeenten heeft aangegeven inderdaad met andere aantallen te werken, in die gevallen steeds hoger dan de aantallen huishoudens met een laag inkomen die wij in dit onderzoek hanteren.

Echter nogmaals, om een vergelijking mogelijk te maken, is voor het berekenen van het aantal huishoudens met een laag inkomen per gemeente gebruikgemaakt van de gegevens van het CBS. Aangezien hier cijfers worden gebruikt uit 2003 hebben wij deze cijfers zo betrouwbaar mogelijk omgerekend naar 2005. De getallen zijn evenredig vermenigvuldigd met de stijging van het aantal huishoudens met 52 weken inkomen tussen 2003 en 2005. Vervolgens is een extra correctie toegepast gebaseerd op cijfers uit de Armoedemonitor 2005 van het SCP. Hierin staat dat in 2002 8,8 % van de huishoudens een laag inkomen had; de raming is dat dit in 2005 10,5 % zal zijn. Deze stijging van 8,8% naar 10,5% is echter gebaseerd op landelijke ontwikkelingen die niet per gemeente zijn uitgesplitst. Met eventuele afwijkende toe- en afname bij afzonderlijke bevolkingsgroepen in de gemeenten, bijvoorbeeld veroorzaakt door een herstructurering van een bepaalde wijk waarin veel mensen met een laag inkomen wonen, is hier geen rekening gehouden. Het aantal huishoudens met lage inkomens per gemeente, zoals in dit onderzoek gehanteerd, zal daardoor niet geheel overeenkomen met de werkelijke cijfers. Dit betekent dat ook afgeleiden van deze cijfers, zoals de uitgaven per huishouden met een laag inkomen, niet als absolute waarden opgevat kunnen worden en vooral indicatief zijn.

Het is goed bovenstaande kanttekeningen in gedachten te houden bij tabel 1. Hier ziet u het aantal huishoudens met een laag inkomen per gemeente afgezet tegen het aantal huishoudens dat in 2005 gedurende 52 weken een inkomen had.

¹⁰ Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Statline

Tabel 1 Overzicht huishoudens met een laag inkomen per gemeente

Gemeente	Aantal inwoners	Aantal huishoudens met 52 weken inkomen	Aantal huishoudens met een laag inkomen	Percentage huishoudens met een laag inkomen
Alkmaar	94.266	40.885	4.048	9,9
Almelo	72.293	29.459	3.712	12,6
Amersfoort	134.906	54.951	4.561	8,3
Arnhem	141.321	58.601	5.743	9,8
Breda	168.054	70.686	6.574	9,3
Deventer	95.620	38.737	3.990	10,3
Dordrecht	119.263	50.133	6.016	12,0
Eindhoven	208.455	91.412	9.872	10,8
Emmen	108.617	44.233	4.069	9,2
Enschede	153.679	62.403	8.736	14,0
Groningen	180.604	77.396	11.145	14,4
Haarlem	146.739	65.772	6.117	9,3
Heerlen	92.542	41.513	5.936	14,3
Helmond	85.829	35.143	3.866	11,0
Hengelo	81.156	34.268	2.981	8,7
Leeuwarden	91.749	39.524	5.217	13,2
Leiden	118.563	49.901	5.190	10,4
Lelystad	70.860	28.598	3.317	11,6
Maastricht	121.456	50.966	6.422	12,6
Nijmegen	158.215	68.242	9.349	13,7
Schiedam	75.487	32.655	3.853	11,8
Sittard-Geleen	97.055	41.511	4.276	10,3
Tilburg	199.068	82.234	8.717	10,6
Venlo	92.263	38.564	4.281	11,1
Zaanstad	139.817	58.404	4.789	8,2
Zwolle	111.900	46.815	4.307	9,2

2.3 Doelstellingen

Om de doelstellingen rond het armoedebeleid van gemeenten in beeld te brengen, is gebruikgemaakt van beleidsnota's die gemeenten hebben toegestuurd. De aard van deze nota's varieerden echter van een beleidskader Werk en Inkomen tot een nota Herijking Minimabeleid of een actieplan Armoedebestrijding. Het kon gaan om raadsvoorstellen over een nog te voeren beleid of juist om evaluaties van eerder getroffen beleidsmaatregelen. Deze variëteit maakt ook dat doelstellingen op verschillende abstractieniveaus beschreven zijn.

Over de gehele linie onderscheiden gemeenten binnen het armoedebeleid twee hoofddoelen: het bevorderen van maatschappelijke participatie (en bevorderen van ontplooiing) en inkomensondersteuning. De gemeente Eindhoven merkt hierbij op dat

met de invoering van de Wmo de koppeling tussen deze hoofddoelstellingen inzichtelijker gemaakt zal worden. Ook de gemeente Dordrecht ziet een duidelijke relatie tussen armoedebestrijding en de Wmo.

Een enkele gemeente noemt ook schuldhelpverlening als een aparte pijler van het armoedebeleid.

De gemeente Tilburg geeft in haar armoedenota drie redenen om het armoedebeleid weer dominant op de agenda te plaatsen:

1. De Wet werk en bijstand beperkt de mogelijkheden voor zelfstandig beleid van gemeenten op het gebied van inkomensondersteuning en dit maakt het noodzakelijk om het lokale beleid tegen het licht te houden.
2. De invoering van de nieuwe regelgeving gaat gepaard met forse kortingen op de voor het minimabeleid beschikbare middelen, wat een nieuwe afweging over de inzet van deze middelen noodzakelijk maakt.
3. Er worden landelijke maatregelen/bezuinigingen doorgevoerd die gevolgen hebben voor de koopkracht van burgers. De armoede neemt hierdoor toe, wat ook gevolgen zal hebben voor het beroep dat op de bijzondere bijstand wordt gedaan.

Met andere woorden: willen gemeenten hun (hoofd)doelstellingen op het gebied van armoedebeleid realiseren, dan hebben zij rekening te houden met de drie hierboven genoemde beperkingen. Veel gemeenten concretiseren hun achterliggende visie op het armoedebeleid dan ook door aan te geven hoe zij ondanks beperktere mogelijkheden en middelen het tot dan toe geldende minimabeleid in stand willen houden.

Gemeenten die erin slagen een overschot op het inkomensdeel van de WWB te realiseren, zien hierin een aanvullende mogelijkheid om hun armoedebeleid te bekostigen (Tilburg, Leiden).

Andere gemeenten die bezuinigingen niet willen ‘doorberekenen’ naar de klant, zoeken mogelijkheden om efficiënter te werken en dus minder uitvoeringskosten te maken. Dit laatste is niet altijd gemakkelijk. Een individuele beoordeling van iedere aanvraag zal de uitvoeringskosten alleen maar doen toenemen. Toch doen enkele gemeenten voorstellen om tot een efficiencywinst te komen. Eindhoven noemt in dit verband (1) het loket inkomensondersteuning, (2) een pilot met de Sociale Verzekeringsbank (SVB) om aanvullende bijstand op onvolledige AOW op een efficiënte en effectieve manier te regelen, (3) het niet langer hoeven overleggen van bonnen bij de reductieregeling en (4) op onderdelen een automatische beschikking voor personen die al eerder een toekenning hebben gehad en een uitkering van WIZ hebben en/of 65 jaar of ouder zijn.

De gemeente Nijmegen zoekt het in een “maximale vereenvoudiging van de afhandeling van aanvragen van bekende cliënten voor terugkerende kosten. Daarbij loont het om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk potentiële cliënten ook bekende cliënten zijn en om de te verwachten aanvragen zoveel mogelijk te stroomlijnen.” Ook de gemeente Dordrecht heeft bezuinigingen kunnen realiseren door efficiënter te werken.

Zwolle heeft het actieplan Iedereen Doet Mee 2006-2009 vastgesteld, heeft de doelgroep voor enkele regelingen vergroot (van 100% naar 105% van de bijstandsnorm) en heeft de uit te keren bedragen verhoogd.

Ten slotte zijn gemeenten er niet helemaal aan ontkomen om bezuinigingen door te voeren in hun armoedebestrijding. Zij doen dit veelal door keuzes te maken en prioriteit te leggen bij de kwetsbaarste groepen zoals chronisch zieken, gehandicapten, huishoudens met kinderen en ouderen.

Daarnaast geeft de WWB gemeenten een grotere mate van vrijheid bij de invulling van het bijzonderebijstandsbeleid. Zo kan lokaal invulling worden gegeven aan:

- de hoogte van het vrij te laten vermogen;
- het vermogen in de eigen woning;
- het al dan niet betrekken van de langdurigheidstoeslag;
- draagkrachtberekening;
- invoering van een drempelbedrag tot maximaal € 107 per jaar per huishouden;
- bepaling noodzakelijke kosten.

Een aantal gemeenten heeft van een of meer van deze mogelijkheden gebruikgemaakt om de kosten van het armoedebeleid in de hand te houden. De invoering van een (laag) drempelbedrag is een 'milde' maatregel die op meerdere manieren effectief is. Behalve het niet uitbetalen van gemaakte kosten onder het ingevoerde drempelbedrag, scheelt dit ook behoorlijk in de uitvoeringskosten. Er hoeft immers geen apart besluit genomen te worden over relatief kleine bedragen.

In Alkmaar, Helmond en Venlo wordt geen drempelbedrag toegepast. Wel verzoeken deze gemeenten cliënten om alleen aanvragen in te dienen voor bedragen vanaf € 50. Cliënten kunnen hun nota's opsparen tot een bedrag van € 50 en dan alsnog een aanvraag indienen. Aanvragen voor bedragen onder de € 50 kunnen aan het eind van het jaar worden ingediend.

2.4 Instrumenten

Zoals al eerder aangegeven is het met de inwerkingtreding van de WWB gemeenten niet meer toegestaan om categoriale bijzondere bijstand te verlenen. Categoriale regelingen vergroten in de visie van het Rijk de armoedeval, omdat daarbij aan groepen burgers inkomensondersteuning gegeven wordt, zonder dat nagegaan wordt of zij daadwerkelijk extra noodzakelijke kosten moeten maken en of zij de inkomensondersteuning besteden aan het doel waarvoor het verstrekt is. Inkomensondersteuning door de gemeente moet onder de WWB daarom individueel maatwerk zijn. Op deze regel zijn enkele uitzonderingen. De volgende vormen van categoriaal inkomensbeleid blijven in de WWB toegestaan:

- Kwijtschelding van gemeentelijke belastingen en heffingen;
- Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering (CAZ) voor minima;
- Categoriale regelingen voor 65-plussers (bij 65-plussers speelt de armoedeval geen rol);

- Categoriele regelingen voor chronisch zieken en gehandicapten. Dit is ook nog toegestaan in 2006. Momenteel is nog niet duidelijk of deze mogelijkheid ook ná 2006 blijft bestaan.
- Regelingen ter bevordering van de maatschappelijke participatie van mensen met een laag inkomen (stadspassen e.d.), mits deze participatie bestaat uit deelname aan sociaal-culturele, educatieve en sportieve activiteiten.

Naast bovengenoemde uitzonderingen kennen veel gemeenten nog wel inkomensafhankelijke regelingen met een categoriaal karakter. Hiermee wordt bedoeld dat er voor deze regelingen (beleids)regels zijn vastgelegd. In principe kan iedereen met een laag inkomen een beroep op deze regeling doen, maar op cliëntniveau moet getoetst worden of de kosten waarvoor bijstand wordt aangevraagd noodzakelijk zijn en daadwerkelijk gemaakt worden. Hiermee zijn deze regelingen veelal arbeidsintensief.

In onze enquête is gevraagd naar de volgende regelingen:

- regeling maatschappelijke activiteiten (kortingspassen e.d.);
- collectieve aanvullende ziektekostenverzekering;
- regelingen voor chronisch zieken en gehandicapten;
- regelingen voor ouderen;
- kwijtschelding gemeentelijke belastingen;
- regeling duurzame gebruiksgoederen (geen leenbijstand);
- directe en indirecte schoolkosten;
- maaltijdvoorziening;
- overige (inkomensafhankelijke) regelingen met beleidsregels.

In tabel 2 is weergegeven hoeveel gemeenten deze regelingen in 2005 hebben uitgevoerd en onder welke voorwaarden. 26 gemeenten hebben de vragen beantwoord. In de kolom 'aanwezig' is aangegeven hoeveel gemeenten de betreffende regeling uitvoeren. Bijna alle gemeenten hebben aangegeven of zij wel of niet de regeling uitvoeren

De volgende kolommen in de tabel betreffen vervolgvragen. Niet iedere gemeente heeft alle vervolgvragen ingevuld. Daarom tellen de getallen in deze kolommen niet altijd op tot het aantal gemeenten dat de regeling uitvoert.

Tabel 2 Inkomensafhankelijke regelingen met een categoriaal karakter

Regeling	Aanwezig	Inkomensgrens		Na hoeveel jaar op geldend inkomensniveau ?			Drempelbedrag?		Uitgaven controleren			Vergoedingen gemaximeerd?		Vermogenstoets?	
		100-110	115-120	0	1-2	3 of meer	Ja	Nee	altijd	steek pr.	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee
Maatschappelijke activiteiten	22	12	6	17	4	-	-	21	10	5	6	20	1	9	12
Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering	22	17	5	22	-	-	1	21	4	1	14	17	4	15	7
Chronisch zieken en gehandicapten	10	6	4	10	-	-	1	9	1	1	8	10	-	7	3
Ouderen	11	9	1	6	1	3	1	9	1	-	9	10	-	6	4
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	26	19	2	19	1	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Duurzame gebruiksgoederen	11	6	2	1	1	7	-	9	7	1	1	8	1	8	1
Directe en indirecte schoolkosten	15	9	5	11	-	3	1	13	8	3	2	13	1	11	3
Maaltijdvoorziening	21	14	6	21	-	-	4	16	9	4	6	17	1	14	4
Overige regelingen	10	7	2	9	1	-	1	8	4	1	4	6	2	4	5

In alle gemeenten die deze vragen hebben beantwoord kunnen mensen met een laag inkomen kwijtschelding van gemeentelijke belastingen krijgen. Verder kennen ook veel gemeenten een regeling voor maatschappelijke activiteiten (22), een collectieve ziektekostenverzekering (22), een maaltijdvoorziening (21) en een regeling voor directe en indirecte schoolkosten (15). De overige regelingen komen in minder dan de helft van de gemeenten voor.

Verder vallen de volgende zaken op:

- Bij alle regelingen ligt de inkomensgrens vaker tussen de 100 en 110% van het sociaal minimum dan daarboven;
- Vallen mensen binnen de geldende inkomensgrens, dan worden in de meeste gevallen geen eisen gesteld aan het aantal jaren dat men al op dit inkomensniveau rondkomt. Uitzondering is de regeling voor duurzame gebruiksgoederen: om voor een dergelijke vergoeding in aanmerking te komen, dienen mensen in de meeste gemeenten minimaal drie jaar op het geldende inkomensniveau te zitten;
- Voor alle genoemde regelingen wordt door de meeste gemeenten geen drempelbedrag gehanteerd;
- Veruit de meeste vergoedingen die door de gemeenten worden verstrekt, zijn aan een maximum gebonden;
- Voor de meeste regelingen wordt vaker wel dan niet een vermogenstoets uitgevoerd. Uitzondering is de regeling maatschappelijke activiteiten: 12 van de 22 gemeenten die deze regeling kennen, voeren hiervoor geen vermogenstoets uit.

Naast een regeling voor duurzame gebruiksgoederen, kan een gemeente ook leenbijstand verstrekken voor de aanschaf hiervan. In alle 26 gemeenten die deze vraag hebben beantwoord, kan van deze mogelijkheid gebruik worden gemaakt. 21 gemeenten hebben ook afspraken gemaakt met de gemeentelijke kredietbank over het verlenen van sociale kredieten.

2.5 Individuele bijzondere bijstand

Naast de instrumenten zoals hierboven genoemd, kennen gemeenten natuurlijk ook nog de individuele bijzondere bijstand.

Bij de verstrekking van individuele bijzondere bijstand hanteren de meeste gemeenten geen drempelbedrag. In Zwolle geldt een drempelbedrag voor medische kosten en maatschappelijke dienstverlening. Groningen kent wel een drempelbedrag, maar niet voor kosten in verband met (chronische) ziekte, handicap of hoge leeftijd.

In 18 gemeenten zijn de vergoedingen per persoon of per huishouding niet gemaximeerd, in de andere gevallen is dit afhankelijk van de kostensoort.

Van het totale aantal aanvragen voor bijzondere bijstand is in 2005 gemiddeld 77% toegewezen. Van de gemeenten die deze vraag konden beantwoorden, was het laagste genoemde percentage 49%. Het hoogste percentage was 98%.

In tabel 3 zijn per gemeente de uitgaven en het aantal vergoedingen/huishoudens in het kader van de individuele bijzondere bijstand weergegeven.

Tabel 3 Uitgaven en aantallen vergoedingen individuele bijzondere bijstand per gemeente

Gemeente	Uitgaven 2005	Aantal vergoedingen
Alkmaar	967.000	3.200
Almelo	--	--
Amersfoort	1.584.000	8.388
Arnhem	2.231.000	--
Breda	2.210.176	17.374
Deventer	1.191.000	11.681
Dordrecht	2.100.000	5.000
Eindhoven	2.925.000	5.500
Emmen	1.230.000	10.500
Enschede	3.000.000	--
Groningen	3.200.000	--
Haarlem	1.800.000	--
Heerlen	1.300.000	--
Helmond	760.325	2.829
Hengelo	1.400.000	--
Leeuwarden	2.800.000	13.911
Leiden	2.984.613	--
Lelystad	1.172.150	--
Maastricht	1.690.751	12.862
Nijmegen	3.800.000	7.100
Schiedam	1.412.277	--
Sittard-Geleen	853.041	7.763
Tilburg	3.445.000	5.637
Venlo	1.250.000	--
Zaanstad	1.000.000	--
Zwolle	1.483.000	1.905

De aantallen vergoedingen laten grote verschillen zien, een flink deel van de gemeenten kon geen actuele getallen verstrekken. Het is ook niet duidelijk in welke gemeente bijvoorbeeld een maandelijkse verstrekking twaalfmaal meetelt en in welke gemeente dit per aanvraag (dus eenmaal) is geteld. Een betrouwbare vergelijking is op basis van deze gegevens niet te maken. Overigens geeft tabel 9 een overzicht van het aantal huishoudens dat bijzondere bijstand heeft ontvangen.

2.6 Doelgroepen

Aan de gemeenten is gevraagd voor welke doelgroepen zij inkomensafhankelijke regelingen hebben. Hiermee is niet bedoeld de inkomensgrens waar reeds in tabel 1 een

overzicht van is gegeven. Tabel 4 geeft een overzicht van de aandachtsgroepen per gemeente.

Tabel 4 Aanwezigheid inkomensafhankelijke regelingen voor specifieke doelgroepen

Gemeente	Oude- ren 55+	Oude- ren 65+	Chro- nisch zieken/ gehan- dicapten	Hh. met kinde- ren 0-12	Hh. met kinde- ren 13-18	Een- ouder- gezin- nen	Alleen- staan- den	Grote gezin- nen
Alkmaar		x						
Almelo*		x	x					
Amersfoort		x						
Arnhem			x					
Breda		x		x	x	x	x	
Deventer*		x		x	x			
Dordrecht		x	x	x	x			
Eindhoven		x		x	x			
Emmen			x	x	x	x	x	
Enschede			x					
Groningen*			x	x	x			
Haarlem		x	x	x	x			
Heerlen		x						
Helmond		x	x					
Hengelo	x	x	x	x	x	x	x	
Leeuwarden*								
Leiden		x	x		x			
Lelystad*								
Maastricht		x		x	x			
Nijmegen		x						
Schiedam		x	x	x	x			
Sittard- Geleen		x	x	x	x	x		x
Tilburg*				x	x			
Venlo		x	x	x	x	x	x	x
Zaanstad	x	x	x	x	x	x	x	x
Zwolle		x	x	x	x	x	x	
Totalen	2	19	15	15	16	7	6	3

De met een * aangeduide gemeenten hebben de volgende opmerkingen gemaakt:

Almelo noemt als doelgroep alle mensen met een inkomen tot 115% van de bijstandsnorm.

Deventer heeft een regeling maatschappelijke participatie voor mensen van 18-65 jaar met een inkomen tot 120% van het minimum.

Groningen geeft korting op de Stadjerspas (instrument maatschappelijke participatie) aan mensen met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum.

Leeuwarden geeft aan dat de inkomensafhankelijke regelingen van toepassing zijn op alle minima. Zij heeft op de zwemvangnetregeling na geen doelgroepenbeleid. Wel wordt getracht door voorlichting de verschillende doelgroepen wel beter te bereiken.

Lelystad verstrekt een collectieve ziektekostenverzekering voor alle inwoners met een inkomen tot 110% van de bijstandsnorm.

Alle responsgemeenten geven aan voor een of meer van de genoemde doelgroepen inkomensafhankelijke regelingen te hebben. De gemeente Tilburg noemt geen specifieke groepen maar geeft aan dat zij cliënten maatwerk levert conform de WWB.

Het lijkt er echter op dat de vraag door de respondenten verschillend geïnterpreteerd is: enkele gemeenten hebben alle doelgroepen aangekruist, terwijl andere gemeenten alleen de groepen waar categoriale bijstand aan verstrekt mag worden hebben genoemd. Geconcludeerd mag worden dat alle in de vraag genoemde doelgroepen gebruik kunnen maken van een of meer regelingen in het kader van het gemeentelijk armoedebeleid. Aan enkele groepen wordt relatief veel aandacht gegeven. Het vaakst worden genoemd 65-plussers (19), gezinnen met kinderen (15 resp. 16) en chronisch zieken en gehandicapten (15).

Hoewel een paar belangrijke regelingen (huurtoeslag, zorgtoeslag) in het kader van de AWIR zijn ondergebracht bij de belastingdienst, hebben gemeenten nog verschillende instrumenten ter beschikking. Zoals eerder is aangegeven zijn er verschillende inkomensafhankelijke regelingen met een categoriaal karakter, zoals maatschappelijke activiteiten (kortingspassen, declaratiefonds e.d.), een collectieve ziektekostenverzekering, maaltijdvoorzieningen en een regeling voor directe en indirecte schoolkosten. Genoemde doelgroepen maken gebruik van de bij hun situatie passende regelingen. Gemeenten proberen voor deze doelgroepen ook instrumenten te gebruiken die op maat gesneden zijn, zonder deze categoriaal aan te bieden.

Enkele voorbeelden uit de nota's: Leiden kent voor 65-plussers en voor chronisch zieken en gehandicapten een vrij te besteden eenmalige uitkering, tevens voor 65-plussers een woonlastenregeling van maximaal € 46 per maand en voor ouders met leerplichtige kinderen in het voortgezet onderwijs een regeling schoolbijdrage van maximaal € 91 per schoolgaand kind per jaar.

Eindhoven heeft onder andere een regeling duurzame gebruiksgoederen voor alleenstaande 65-plussers die langer dan drie jaar een inkomen op het bestaansminimum hebben. In Maastricht bestond deze regeling ook, maar deze is in 2005 afgeschaft wegens jurisprudentie: rechtsongelijkheid ten aanzien van personen jonger dan 65 jaar, die in dezelfde omstandigheden verkeren. Categoriale bijzondere bijstand voor 65-plussers is in principe bedoeld voor kosten gerelateerd aan ouderdom en niet voor duurzame gebruiksgoederen.

Zwolle richt zich met haar actieplan 'Iedereen doet mee' vooral op huishoudens met kinderen, chronisch zieken en ouderen. Zo heeft zij een computerregeling voor schoolgaande kinderen van 12 tot 18 jaar om te voorkomen dat kinderen uit lage-inkomensgezinnen onderwijsachterstand oplopen.

2.7 Budgetten en uitgaven

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van budgetten en uitgaven van enkele afzonderlijke regelingen. Niet alle regelingen waarnaar is gevraagd worden in elke gemeente uitgevoerd. We hebben hier gekozen voor die regelingen die in de meeste gemeenten voorkomen. Dit zijn regelingen voor maatschappelijke activiteiten, collectieve ziektekostenverzekeringen en kwijtschelding van gemeentelijke belastingen. Een overzicht van alle door de gemeenten opgegeven budgetten en uitgaven, is opgenomen in bijlage 4.

Er zijn 22 gemeenten die een regeling maatschappelijke activiteiten (zoals een kortingspas of een declaratiefonds) kennen. In tabel 5 wordt een overzicht gegeven van de financiële gegevens rond deze regeling. Naast de budgetten en uitgaven is in deze tabel ook berekend wat de gemiddelde uitgaven per huishouden met een laag inkomen zijn (aantallen zie tabel 1).

Tabel 5 Budget en uitgaven regelingen maatschappelijke activiteiten

Gemeente	Budget 2005	Uitgaven 2005	Verschil budget - uitgaven	Uitg. per hh. met een laag ink.
Alkmaar	17.000	18.000	- 1.000	4,45
Almelo	203.000	167.572	35.428	45,14
Amersfoort	360.000	393.000	- 33.000	86,17
Arnhem	235.000	235.000	0	40,92
Breda	434.716	482.879	- 48.163	73,45
Deventer	400.000	100.000	300.000	25,06
Dordrecht	128.000	150.000	- 22.000	24,93
Eindhoven	372.000	558.917	- 186.917	56,62
Emmen	230.000	264.350	- 34.350	64,97
Groningen	330.000	281.000	49.000	25,21
Haarlem	366.000	366.000	0	59,83
Heerlen	116.000	83.000	33.000	13,98
Hengelo	129.791	121.928	7.863	40,90
Leeuwarden	191.500	312.000	- 129.500	59,80
Leiden	125.000	127.000	- 2.000	24,47
Lelystad*	216.210	216.210	0	65,18
Maastricht	250.000	238.364	11.636	37,12
Nijmegen	161.000	51.000	110.000	5,45
Schiedam	182.500	200.000	- 17.500	51,91
Tilburg	540.000	540.000	0	61,95
Venlo	174.615	174.615	0	40,79
Zwolle	285.000	375.651	-90.651	87,22

* In Lelystad werden de uitgaven voor maatschappelijke activiteiten gedaan uit het budget bijzondere bijstand (voor de duidelijkheid is het hier als apart budget opgenomen).

Gelijksoortige gegevens aangaande de collectieve aanvullende ziektekostenverzekering zijn weergegeven in tabel 6.

Tabel 6 Budget en uitgaven collectieve aanvullende ziektekostenverzekering

Gemeente	Budget 2005	Uitgaven 2005	Verschil budget- uitgaven	Uitg. per hh. met een laag inkomen
Alkmaar	231.000	226.000	5.000	55,83
Almelo	n.v.t.	36.000	-36.000	9,70
Amersfoort	35.000	25.000	10.000	5,48
Arnhem	224.000	220.000	4.000	38,30
Breda	100.000	102.898	- 2.898	15,65
Deventer	100.000	101.000	- 1.000	25,31
Dordrecht	78.000	110.000	- 32.000	18,28
Eindhoven	821.000	308.676	512.324	31,27
Emmen	n.v.t.	82.852	-82.852	20,36
Enschede	50.000	74.360	-24.360	8,51
Groningen	186.000	226.000	-40.000	20,28
Haarlem	133.000	133.000	0	21,74
Hengelo	35.752	23.300	12.452	7,82
Leeuwarden	360.000	444.738	84.738	85,25
Leiden	450.000	794.587	- 344.587	153,10
Lelystad	126.363	199.132	- 72.769	60,03
Maastricht	130.000	206.755	-76.755	32,19
Nijmegen	656.417	707.000	- 50.583	75,62
Schiedam	120.000	110.000	10.000	28,55
Sittard-Geleen	185.435	185.435	0	43,37
Tilburg	350.000	350.000	0	40,15
Zaanstad	140.000	140.000	0	29,23

In Helmond en Zwolle is de regeling collectieve aanvullende ziektekostenverzekering per 1 januari 2006 ingevoerd.

Tot slot zijn in tabel 7 de gegevens rond de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen weergegeven. Omdat het gaat om een opneindregeling, bleek het niet altijd mogelijk een budget voor 2005 op te geven. De liggende streepjes (ook in de volgende tabellen) impliceren dat er geen gegevens ontvangen of te berekenen zijn.

Tabel 7 Budget en uitgaven kwijtschelding gemeentelijke belastingen

Gemeente	Budget 2005	Uitgaven 2005	Verschil budget – uitgaven	Uitg. per hh. met een laag inkomen
Alkmaar	1.000.000	940.000	60.000	232,21
Almelo	--	2.084.977	--	561,69
Amersfoort	1.571.800	1.632.293	- 60.493	357,88
Arnhem	2.645.000	3.041.000	-396.000	529,51
Breda	2.740.000	2.801.399	-61.399	426,13
Deventer	1.500.000	1.565.510	-65.510	392,36
Dordrecht	1.300.000	1.300.000	0	216,09
Eindhoven	1.700.000	1.912.774	- 212.774	193,76
Emmen	1.248.893	1.306.740	-57.847	321,15
Enschede	2.500.000	3.232.000	- 732.000	369,96
Groningen	3.000.000	2.800.000	200.000	251,23
Haarlem	1.300.000	1.300.000	0	212,52
Heerlen	1.768.000	1.768.000	0	297,84
Helmond	850.200	970.128	- 119.928	250,94
Hengelo	1.439.592	1.646.784	- 207.192	552,43
Leeuwarden *	387.000	620.628	- 233.628	118,96
Leiden	1.091.000	1.099.000	- 8.000	211,75
Lelystad	1.237.000	1.230.500	6.500	370,97
Maastricht	openeindregeling	1.726.600	--	265,86
Nijmegen	1.369.240	1.770.000	- 400.760	189,33
Schiedam	65.500	31.000	34.500	8,05
Sittard-Geleen	834.125	834.740	- 615	195,22
Tilburg	2.874.000	2.670.000	204.000	306,30
Venlo	1.406.000	1.406.000	0	328,43
Zaanstad	2.100.000	2.400.000	- 300.000	501,15
Zwolle	954.000	1.225.000	-271.000	284,42

* Leeuwarden geeft aan dat de opgave exclusief 1,1 miljoen kwijtschelding afvalstoffenheffing is.

De tabellen 5 tot en met 7 leveren geen consistent beeld op wat betreft over- of onderbesteding van budgetten voor de diverse minimaregelingen. Wel kan gezegd worden dat de meeste gemeenten meer geld hebben uitgegeven dan waar hun begroting in dekking in voorzag. Bij de collectieve aanvullende ziektekostenverzekering ligt de verhouding ongeveer gelijk: voor deze regeling geldt dat er bijna evenveel gemeenten zijn die aan het eind van het jaar geld overhielden als gemeenten die met een tekort ten aanzien van de begroting te maken hebben. Dit alles zegt echter nog niets over de hoogte van de budgetten die gemeenten reserveren voor hun armoedebeleid; het geeft voornamelijk informatie over de inschatting die gemeenten maken ten aanzien van het vermoedelijke gebruik van de bestaande regelingen. Er is ten slotte sprake van een openeindregeling.

Bovendien zijn er grote verschillen in de wijze waarop gemeenten invulling geven aan diverse regelingen. Sommige gemeenten kennen bijvoorbeeld naast een kortingspas nog een aparte regeling voor maatschappelijke activiteiten. Ook een collectieve aanvullende

ziektekostenverzekering kan verschillende vormen aannemen en hangt grotendeels af van de afspraken die gemeenten hebben kunnen maken met de zorgverzekeraars in hun regio. Kwijtschelding van gemeentelijke belastingen is nog het meest onderling vergelijkbaar. Wat de tabellen wel duidelijk maken, is dat gemeenten de nodige budgetten reserveren voor instrumenten ter ondersteuning van hun inwoners met lage inkomens, anders dan de individuele bijzondere bijstand. Deze budgetten maken deel uit van het gemeentelijk minimabeleid en dienen als zodanig meegenomen te worden bij de beoordeling hiervan.

2.8 Uitvoeringskosten

Naast de uitgaven voor vergoedingen aan de burgers, hebben gemeenten ook te maken met uitvoeringskosten voor de genoemde regelingen. Zoals al eerder vermeld dient iedere aanvraag individueel beoordeeld te worden. Besparen op de uitvoeringskosten, om zo de druk op de budgetten voor de minima op te vangen, is daardoor een zeer lastige aangelegenheid geworden.

Om tot een zo volledig mogelijk beeld te komen van alle uitgaven die gemeenten doen in het kader van hun minimabeleid, hebben wij in de vragenlijst per genoemde regeling gevraagd naar de uitvoeringskosten voor 2005. Deze uitsplitsing bleek voor veel gemeenten niet te maken. Sommige gemeenten konden wel een totaalbedrag van de uitvoeringskosten voor het minimabeleid geven, andere hebben slechts voor enkele onderdelen de bijbehorende uitvoeringskosten kunnen berekenen.

Daarnaast speelt hier het definitieprobleem een grote rol. Wat wordt wel en wat niet onder uitvoeringskosten verstaan (bijvoorbeeld alleen fte of ook andere overheadkosten). In overleg is besloten geen overzicht te geven van de door de gemeenten opgegeven cijfers omdat deze zich slecht onderling laten vergelijken. Wel zijn enkele conclusies te trekken:

1. De opgegeven bedragen laten grote verschillen tussen de gemeenten zien waardoor een gemiddeld percentage van de uitvoeringskosten ten opzichte van de totale kosten niet houdbaar is. Voor een deel wordt dit verschil verklaard uit het feit dat enkele gemeenten maar een paar regelingen uitvoeren en daardoor relatief lage uitvoeringskosten hebben.
2. De uitvoeringskosten verschillen sterk per regeling, met name collectieve regelingen hebben relatief lage uitvoeringskosten.
3. De door de gemeenten ingevulde cijfers laten zien dat de uitgaven die gemoeid zijn met de uitvoering van het minimabeleid van dusdanige omvang zijn, dat deze zeker in het totaalbeeld van de gemeentelijke inspanningen meegenomen dienen te worden. Ook wanneer de uitvoeringskosten toch gerelateerd worden aan de uitgaven die gemeenten hebben gedaan, valt op dat kosten die gemoeid zijn met de uitvoering relatief hoog liggen. Wellicht dat juist hier kansen liggen voor gemeenten om enige efficiencywinst te boeken. Daarbij moet vanzelfsprekend ook de landelijke regelgeving op dit gebied worden betrokken. Zolang gemeenten in principe iedere aanvraag individueel moeten beoordelen, zal dit zijn weerslag hebben op de personele inzet die hiervoor nodig is.

2.9 Gebruik en niet-gebruik

In eerdere paragrafen zijn op diverse onderdelen al vergelijkingen gemaakt tussen begrote budgetten en daadwerkelijke uitgaven. Hieruit kwam naar voren dat de meeste gemeenten in 2005 meer hebben uitgegeven aan armoedebeleid dan was begroot. Zo heeft de gemeente Leiden ruim drie ton meer uitgegeven voor de collectieve aanvullende ziektekostenverzekering dan oorspronkelijk was begroot (zie tabel 6), terwijl onder andere Enschede, Zaanstad, Hengelo, Leeuwarden en Nijmegen veel meer hebben uitgegeven voor de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen dan begroot (tabel 7).

Dat andere gemeenten geld ‘overhouden’, kan verschillende oorzaken hebben. Indien gemeenten hun budgetten begroten op basis van een inschatting van het aantal inwoners dat van de regeling gebruik zal gaan maken, kan onderbesteding wijzen op het probleem van niet-gebruik.

Niet-gebruik is het niet gebruiken van socialezekerheidsuitkeringen door personen die er wel recht op hebben. Redenen om bepaalde voorzieningen niet aan te vragen kunnen zijn: schaamte of trots, onbekendheid met de regelgeving of overschatting van het eigen inkomen, complexiteit van regelgeving en aanvraagprocedure en als laatste een niet-toereikende voorlichting

Uit de enquête komt naar voren dat gemeenten verschillende vormen van voorlichting inzetten om het gebruik van de verschillende regelingen te bevorderen. Tabel 8 geeft hiervan een overzicht. Gemeenten konden hier meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

Tabel 8 Vormen van voorlichting/ maatregelen om niet-gebruik tegen te gaan (n=26)

Vormen van voorlichting	Aantal malen door gemeenten genoemd
Folders, gemeentebreed verspreid	20
Folders bij externe instanties	24
Publicaties in lokale media	23
Posters	7
Voorlichtingsbijeenkomsten	15
Telefonisch spreekuur	17
Inloopspreekuur	8
Internet	8
Voorlichting aan intermediairs	21
Bestandskoppeling	13
Overig	6

Om hun cliënten te bereiken maken gemeenten vaak gebruik van externe instanties (24 keer genoemd) of intermediairs (21). Ook publicaties in lokale media (23) en internet (21) worden vaak met dit doel ingezet. Rechtstreekse benadering van cliënten, bijvoorbeeld via voorlichtingsbijeenkomsten of (telefonisch) spreekuur, komt minder vaak voor. De voorlichtingsmethoden die gemeenten hebben ingevuld bij de categorie ‘overig’ zijn ook direct op cliënten gericht, zoals nieuwsbrieven, klantenkranten, huis-aan-huisbezoek en spreekuren in de wijken. Het lage opgegeven aantal inloopspreekuren valt op. Verwacht

mag worden dat nagenoeg iedere sociale dienst wel een dergelijke vorm van dienstverlening heeft. Mogelijk is bij het invullen van de vraag deze vorm niet opgegeven door de respondenten.

De gemeente Eindhoven geeft in haar nota aan dat bepaalde doelgroepen, zoals ouderen, (oudere) allochtonen en jongeren, vaak extra moeilijk te bereiken zijn. Om deze moeilijk bereikbare doelgroepen eerder en beter te bereiken, is in deze gemeente het voorstel gedaan om te gaan werken met een preventieteam dat zich juist op deze groepen zal richten.

Bestandskoppeling is een enigszins afwijkende vorm om het niet-gebruik tegen te gaan. Hierbij gaat het niet zozeer om het informeren van cliënten over de mogelijkheden, maar is het de gemeente zelf die actief op zoek gaat naar die personen die voor een bepaalde regeling in aanmerking zouden kunnen komen. Het is een relatief goedkope methode die zeer effectief kan zijn. De helft van de gemeenten die de vragenlijst hebben teruggestuurd, maakt van deze methode gebruik. Een veelgehoord argument om niet tot bestandskoppeling over te gaan, is de bescherming van privacy van cliënten. Blijkbaar heeft toch een groot aantal gemeenten een modus gevonden om hiermee om te gaan.

Wat valt er in de G27 te zeggen over het bereik met de diverse regelingen in het kader van armoedebeleid? In tabel 9 wordt een overzicht gegeven van het bereik per gemeente voor een aantal regelingen die het meest voorkomen in de G27. Met een categoriaal karakter zijn dat maatschappelijke activiteiten, collectieve aanvullende ziektekostenverzekering en kwijtschelding gemeentelijke belastingen. Tevens is opgenomen de individuele bijzondere bijstand. We hebben ervoor gekozen geen percentages te noemen omdat een deel van de responsgemeenten een opgave in huishoudens heeft gedaan en een deel in aantallen verstrekkingen. Dit maakt onderlinge vergelijking lastig. Daar waar niets achter het getal staat, gaat het om huishoudens; indien die informatie niet aanwezig was, is het aantal vergoedingen aangegeven (zie ook tabel 3).

Tabel 9 Bereik per regeling in huishoudens

Gemeente	Aantal huishoudens met een laag inkomen	Maatschappelijke activiteiten	Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering	Kwijtschelding belastingen, aantal hh.	Individuele bijzondere bijstand.
Alkmaar	4.048	500	3.455 vergoedingen	4.155 kwijtscheldingen	3.200 vergoedingen
Almelo	3.712	1.660	2.600	Geen opgave	2.228
Amersfoort	4.561	1.437	2.613	4.573	2.053
Breda	6.574	10.000 passen	4.241	6.800	3.598
Dordrecht	6.016	6.000 passen	950	4.500	5.000 vergoedingen
Eindhoven	9.872	3.200 vergoedingen	7.000 vergoedingen	6.732	5.500 vergoedingen
Emmen	4.069	2.803	2.235	4.335 kwijtscheldingen	10.500 vergoedingen
Enschede	8.736	Geen regeling	4.800	8.000	4.000 personen
Groningen	11.145	9.767	13.400	12.000 kwijtscheldingen	3.352
Haarlem	6.117	8.000	1.440	3.000	1750-2000
Helmond	3.866	Geen opgave	Geen regeling	2.646 kwijtscheldingen (3.998 huishoudens?)	2.616 vergoedingen
Leeuwarden	5.217	4.758	4.671 deelnemers	4.433OZB/640 hondenbel./4.628 afvalstoffen	13.911 vergoedingen
Leiden	5.190	1.088 vergoedingen	4.814 vergoedingen	4.700 kwijtscheldingen	Geen opgave
Maastricht	6.422	1.915	Geen opgave	4.894 toekenningen per 31-10-2005	2.296
Nijmegen	9.349	913	9.254	8.278 gem.bel/9.550 ozb-g en hondenbel./8.000 afvalstoffen	3.000
Schiedam	3.853	2.356	1.983	176	3.200
Sittard-Geleen	4.276	Geen regeling	3.140	3.101	2.187
Tilburg	8.717	350	Geen opgave	9.000	5.637 vergoedingen
Venlo	4.281	1.049	Geen regeling	3.900 aanvragen	2.811 aanvragen
Zwolle	4.307	2.697	Geen regeling	3.043	1.905 vergoedingen

Uit de gegevens zijn enkele conclusies te trekken. Het bereik ten aanzien van maatschappelijke activiteiten verschilt sterk per gemeente. Enkele gemeenten bereiken met hun regeling (die overigens niet gespecificeerd is naar soort, zoals stadspas of declaratieregeling) maar een klein deel van de huishoudens met een laag inkomen (bijv. Alkmaar, Nijmegen en Tilburg). Voor andere gemeenten is het bereik veel groter. Een stads- of kortingspas kan aan meerdere personen in een huishouden uitgereikt worden of aan huishoudens in de randgemeenten.

Dordrecht is overigens met ingang van 2006 gestopt met de stadspas. Er is ten aanzien van maatschappelijke activiteiten een aantal andere prioriteiten gesteld waaronder de inzet van een kinderfonds.

De collectieve aanvullende ziektekostenverzekering kende in 2005 een relatief hoog bereik in vrijwel alle gemeenten. Dordrecht en Haarlem hadden hier duidelijk een lager

bereik dan de andere gemeenten. De kwijtschelding belastingen ‘scoorde’ in alle gemeenten hoog. Dit geldt in wat mindere mate ook voor de individuele bijzondere bijstand.

2.10 Langdurigheidstoelage

Gemeenten kunnen aan personen tussen de 23 en 65 jaar, die gedurende een ononderbroken periode van 60 maanden geen werk hadden en een uitkering (of alimentatie) ontvingen op bijstandsniveau, een langdurigheidstoelage toekennen. Uitkeringsgerechtigden die een enkele keer toch inkomsten hebben gehad, vallen daar nu buiten. Recent is besloten het mogelijk te maken ook aan personen die gedurende een zeer korte periode een zeer gering bedrag aan inkomsten uit of in verband met arbeid hebben ontvangen, de toelage toe te kennen. Op 21 april jl. heeft staatssecretaris Van Hoof van SZW hieromtrent een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer gestuurd. De langdurigheidstoelage bedraagt voor 2005 € 466 per jaar voor gehuwden, € 418 voor alleenstaande ouders en € 327 voor alleenstaanden, en wordt betaald uit het inkomensdeel van de WWB.

Overigens kan de langdurigheidstoelage als een voorliggende voorziening voor het recht op bijzondere bijstand beschouwd worden. Veel gemeenten doen dit niet zoals Helmond, Nijmegen en Venlo. Nijmegen heeft hier van afgezien vanwege het negatieve effect op de beheerskosten en vanwege de hogere bestaanskosten van de huishoudens die voor de toelage in aanmerking komen (betreft vaak chronisch zieken of mensen met een handicap met gemiddeld hogere kosten dan andere huishoudens). In Groningen wordt de langdurigheidstoelage niet als voorliggende voorziening aangemerkt voor aanvragen bijzondere bijstand die betrekking hebben op de aanschaf van duurzame gebruiksgoederen. In Maastricht wordt de langdurigheidstoelage juist wel aangemerkt als een middel waaruit algemeen noodzakelijke kosten (zoals bijv. duurzame gebruiksgoederen) kunnen worden voldaan. Specifiek bijzondere kosten hoeven hier niet uit de langdurigheidstoelage te worden voldaan.

Alle gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld verstrekken een langdurigheidstoelage conform artikel 36 van de WWB. Op onderdelen hebben de responsgemeenten geen of niet alle informatie verstrekt, zie tabel 10 voor een volledig overzicht. Alleen de begroting en de werkelijke uitgaven zijn getotaliseerd om een indruk te krijgen van de besteding. Verder zijn bij de berekening van de gemiddelde uitgave per vergoeding niet de uitvoeringskosten meegenomen, omdat deze maar ten dele zijn ingevuld en er dan een scheve intergemeentelijke vergelijking zou plaatsvinden.

Tabel 10 Budget, uitgaven en aantallen vergoedingen langdurigheidstoeslag

Gemeente	Budget ver- goeding	Uitgaven ver- goeding	Aantal huishou- dens	Aantal vergoe- dingen	Gem. uitgave per ver- goeding
Alkmaar	376.000	254.000	712	712	357
Almelo	480.000	503.500	789	789	638
Amersfoort	400.000	351.000	836	960	366
Arnhem					
Breda	500.000	474.915	1.287	1.302	365
Deventer	300.000	209.000			
Dordrecht	650.000	687.000	1.600	1.600	429
Eindhoven	880.000	780.000		2.500	312
Emmen	250.000	336.000	849	849	396
Enschede	600.000	634.495	1.700	1.700	373
Groningen	1.658.000	1.050.000	2.839	2.839	370
Haarlem	255.898*	255.898	637	637	402
Heerlen					
Helmond	555.000*	555.000	1.715 aanvragen	1.460	380
Hengelo	270.000	193.506			
Leeuwarden	563.092*	563.092	Onbekend	1.556	362
Leiden	450.000	452.707		1.430	317
Lelystad	Geen	262.600	582	582	451
Maastricht	377.511*	377.511	978	1.042	362
Nijmegen	785.516	750.000	2.250	2.250	333
Schiedam	350.000	315.800	850	850	372
Sittard- Geleen	420.000	373.170	974	974	383
Tilburg	900.000	650.000	2.600		250
Venlo					
Zaanstad	440.000	312.108			
Zwolle	206.800	224.350	610	610	368
Totalen	11.670.817	10.565.652			

* Haarlem, Helmond, Leeuwarden en Maastricht hebben alleen de werkelijke uitgaven gegeven. Om toch een vergelijking te kunnen maken is ervan uitgegaan dat uitgaven en begroot bedrag voor 2005 gelijk zijn.

De uitvoeringskosten zijn niet opgenomen in deze tabel. Uit de tabel blijkt dat er in totaal door de gemeenten die gegevens hebben aangeleverd in 2005 bijna 10% minder uitgekeerd is dan was gebudgetteerd. Met name Groningen en Tilburg hebben aanmerkelijk minder uitgegeven dan begroot (resp. € 608.000 en € 250.000). Tevens blijkt dat de kosten (alleen de vergoeding, niet de uitvoeringskosten) per uitgekeerde vergoeding voor de gemeenten gemiddeld op € 379 liggen met een enkele uitschieter naar boven (Almelo € 638) en beneden (Tilburg € 250). Dit laatste cijfer is ook afhankelijk van de verhouding vergoedingen aan gehuwden, eenoudergezinnen en alleenstaanden. Hier is

echter niet naar gevraagd. Het is ook niet duidelijk waarom sommige gemeenten een hoger bedrag per vergoeding hebben opgegeven dan de wettelijke hoogte van de toeslagen bedraagt. De langdurigheidstoelage is niet meegeteld in de eindconclusies omdat gemeenten hier apart budget voor hebben.

2.11 Schuldhulpverlening

Schuldhulpverlening wordt veelal gezien als een belangrijk onderdeel van de gemeentelijke armoedebestrijding. De laatste jaren is het beroep op schuldhulpverlening fors toegenomen. Uit cijfers van de benchmark schuldhulpverlening blijkt dat het aantal aanmeldingen sinds 2002 jaarlijks met gemiddeld 30% is gestegen.

Gemeenten ontvangen voor de uitvoering van schuldhulpverlening geen aparte gelden en moeten dus zelf op zoek naar financieringsbronnen. De meeste gemeenten uit ons onderzoek halen middelen uit het gemeentefonds: van de 24 gemeenten die deze vragen konden beantwoorden zijn er 18 die de algemene middelen aanspreken. Er waren hier echter meerdere antwoorden mogelijk. 9 gemeenten gaven aan (ook) het werkdeel van de WWB in te zetten en de bijzondere bijstand werd door 11 van de 24 gemeenten aangekruist als financieringsbron voor schuldhulpverlening. Andere mogelijkheden die werden genoemd zijn het overschot op het inkomensdeel WWB (Nijmegen, Tilburg), projecten in het kader van de Agenda voor de Toekomst (Schiedam) en GSB-gelden (Enschede). In Breda wordt gebruikgemaakt van de renteresultaten van saneringskredieten en de bijdragen van gemeenten waarmee op het gebied van schuldhulpverlening wordt samengewerkt. Zaanstad ten slotte, noemt de mogelijkheid van borgstellingen. Gemeenten starten ook projecten, zoals Helmond het project 'schuldenvrij verder', gericht op jongeren en ouderen boven de 65 jaar, dat ook in het kader van de Agenda van de Toekomst ontwikkeld is.

Een manier om de kosten voor schuldhulpverlening niet te veel te laten oplopen, is het instellen van een inkomensgrens. Dat betekent dat alleen inwoners met een inkomen tot een vast percentage van het sociaal minimum (veelal 120%) zich tot de gemeente kunnen wenden voor schuldhulpverlening. De gedachtegang is dat er voor mensen met een hoger inkomen meestal wel een alternatief beschikbaar is, bijvoorbeeld in de vorm van 'zelfhulppakketten'. Van de 26 gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft alleen Leiden aangegeven een inkomensgrens te hanteren.

Het begrote budget voor schuldhulpverlening is door 24 gemeenten opgegeven. Deze budgetten zijn weergegeven in tabel 11.

Tabel 11 Budgetten schuldhulpverlening 2005

Gemeente	Budget schuldhulpverlening 2005
Alkmaar	355.000
Almelo	775.000
Amersfoort	595.000
Arnhem	2.300.000
Breda	1.675.949
Deventer	1.100.000
Dordrecht	1.300.000
Eindhoven	2.600.000
Emmen	453.000
Enschede	1.550.000
Groningen	2.836.000
Heerlen	356.000
Helmond	504.700
Hengelo	541.240
Leeuwarden	454.000
Leiden	663.900
Maastricht	957.836
Nijmegen	2.208.124
Schiedam	558.000
Sittard-Geleen	612.000
Tilburg	2.500.000
Venlo	228.243
Zaanstad	420.000
Zwolle	1.561.000

Wanneer de bovengenoemde budgetten gerelateerd worden aan het aantal inwoners¹¹, vallen grote verschillen op. We kunnen de budgetten ook relateren aan het (geschatte) aantal aanmeldingen voor een schuldregeling. Ook hier doen zich grote verschillen voor. Hier moeten echter de nodige nuanceringen worden aangebracht. In de eerste plaats leidt niet iedere aanmelding daadwerkelijk tot een schuldregeling. Een aanmelding die bij wijze van spreken aan het loket kan worden afgehandeld, kost vanzelfsprekend minder tijd dan een aanmelding van iemand die 'het hele traject door moet'.

Schuldhulpverlening is veel meer dan alleen maar het regelen van schulden. Ook kan er sprake zijn van kosten voor bijvoorbeeld borgstellingen en kunnen programmakosten onder deze noemer vallen. Het is niet duidelijk of deze kosten door de gemeenten opgenomen zijn; waarschijnlijker is dat alleen personele lasten zijn opgegeven.

Ook budgetbegeleiding, de cliënten leren om op een verantwoorde manier met geld om te gaan, valt onder schuldhulpverlening. Dit kost vaak veel formatie en is dus duur. Anderzijds kan van budgetbegeleiding een preventieve werking uitgaan, wat een positieve invloed op het aantal (her)aanmeldingen zal hebben. Als we budgetbegeleiding als een

¹¹ Hier wordt bewust niet gerelateerd aan alleen inwoners met een laag inkomen, Immers ook mensen met een hoger inkomen kunnen met schulden te maken krijgen. Met name de laatste jaren is dit in toenemende mate het geval.

apart product zien (het aantal aanmeldingen en het aantal cliënten met budgetbegeleiding worden dan bij elkaar opgeteld, ook al zal het in veel gevallen om dezelfde personen gaan die beide producten ‘afnemen’), worden de verschillen tussen gemeenten kleiner en variëren de bedragen dan van € 400 tot € 1.720 per product (aanmelding of budgetbegeleiding). De gemeente Emmen heeft relatief veel cliënten in budgetbegeleiding en komt nu uit op een gemiddeld budget van € 620.

2.12 Samenwerking met andere afdelingen

Armoedebeleid is niet een op zich zelfstaand beleidsveld. Zoals al eerder ter sprake is gekomen onderscheiden gemeenten als aandachtsgebieden het bevorderen van maatschappelijke participatie en inkomensondersteuning. Ook wordt schuldhulpverlening door een enkele gemeente als onderdeel van het armoedebeleid gezien. Dit betekent dat naast de afdeling Sociale Zaken, waar armoedebeleid doorgaans is ondergebracht, ook andere interne gemeentelijke afdelingen of diensten een rol zullen spelen (bijvoorbeeld onderwijs en belastingen). Ook zijn er externe partners die al of niet gevraagd en al of niet gesubsidieerd door de gemeente hun bijdrage aan de gemeentelijke armoedebestrijding verlenen.

Deze verschillende krachtenvelden vragen om een integrale aanpak, waarbij de gemeente een regierol inneemt en via overleg, al of niet productgerichte subsidies en wet- en regelgeving stuurt.

Door de komst van de Wmo zal de druk op de noodzaak van integrale aanpak alleen maar toenemen. Hierin is het belangrijk hoe het Wmo-beleid binnen de gemeente gepositioneerd wordt ten opzichte van andere beleidsterreinen en hoe belangrijk relaties met deze andere beleidsterreinen, waaronder Werk en Inkomen en Wonen en Onderwijs, worden. Bepalend wordt in welke mate gemeenten zullen inzetten op de verschillende prestatievelden.

Naast interne afstemming is een andere invalshoek van de Wmo de sluitende ketenbenadering. Hier gaat het om de bijdragen die op uitvoerend niveau en in opeenvolgende fasen worden geleverd aan een cliënt met een bepaalde hulpvraag. Daarbij is coördinatie nodig op gebieden als uitkeringen, zorg, huisvesting en diensten.

Gemeenten is gevraagd welke afdelingen bij het armoedebeleid betrokken zijn en of die samenwerken. Ook is gevraagd naar de betrokkenheid van externe organisaties bij het armoedebeleid. Tabel 12 geeft hiervan een overzicht.

Tabel 12 Afstemming gemeente – externe organisaties

Gemeente	Afdelingen	Samenwerking	Spelen externen een rol, rol gemeente
Alkmaar	SZW/Belastingen/Sportbedrijf	Ja, maar er is nog geen integrale vormgeving	Ja: noodpreventiefonds met stuurgroep (kerken, vrijwilligerscentrale, kredietbank)/kerken, L.d.H. Subsidie aan een aantal
Almelo	SEZ/PBZ/VenB	Ja, er wordt overleg gevoerd	Ja: cliëntenraad / brede adviescie.
Amersfoort	WSO - maatschappelijke ontwikkeling/ WSO-sociale zekerheid/ DIA-BB-HI Heffingen en Invordering	Ja	Ja Informatie-uitwisseling
Arnhem	WWBafd/Loket aanvullend inkomen/strategie info en services	Ja	Ja Subsidie
Breda	Sociale zaken/ Welzijn/ GKB/ Belastingen/ Shared Service Center	Ja	Ja: Instituut voor maatschappelijk werk, Samen naar Werk, Vertizontaal, Cliëntenraad Overleg, informatie-uitwisseling, uitvoerend, subsidieverstrekker
Deventer	Afd. Werk en Inkomen/afd. Dienstverlening Financiën	Ja binnen sector SV	Ja: Breed Overleg Armoede met St. Ouderenwerk, kerken, cliëntenraad, vakbonden, st. Leergeld, thuiszorg
Dordrecht	SD/OenW/Publieksdiensten	Nog onvoldoende, maar in ontwikkeling	Ja Gemeente betrokken bij uitvoering
Eindhoven	WZI	n.v.t.	Ja Gemeente financiert niet maar overlegt
Emmen	SZ/Maatschappelijke Zaken & Zorg/Belastingen	Ja	Ja: waterschappen en cliëntenraad
Enschede	Belastingen DGPO/ programmaorganisatie/ Werk en Bijstand	Ja	Ja: Stadsbank/st. Bijzondere Noden/kerken
Groningen	SOZAWE/Dienst Informatie en Administratie/Hulpverleningsdienst/GG&GD	Op onderdelen zoals armoede onder schoolgaande kinderen	Ja: Stedelijk Overleg Ouderenbonden Groningen
Haarlem	SOZAWE/ Maatschappelijke Ontwikkeling	Ja	Ja Periodiek overleg/ subsidieverlening minimaorganisaties
Heerlen	SZ	n.v.t.	Nee
Helmond	Dienst Samenleving en Economie, afdeling Werk Inkomen en Zorg, Dienst Middelen en ondersteuning, afdeling belastingen	Ja	Ja: st. Leergeld en Voedselbank Nederland Zuid Subsidie

Hengelo	SZ/Belastingen	Ja	Ja: overleg met Caritas, Stadsbank Oost Nederland, woningbouwverenigingen, Essent
Leeuwarden	Werk en Inkomen/ SZ/ Belastingen	Ja	Ja: voedselbank, cliëntenraad, GKB Subsidie
Leiden	SZ/Stadsbank/Belastingen	Ja	Ja:kerken/voedselbank/gesubs. Instellingen Ondersteuning
Lelystad	SZ/ Centraal Budgetterings Instituut	Ja	Ja Uitvoering
Maastricht	SD/Gemeenteloket/ Gemeentelijke belastingen/ Welzijn	Ja	Ja: peuterspeelzaalwerk/ charitatieve instellingen/St. Leergeld/Voedselbank Subsidie
Nijmegen	Zorg en Inkomen/Werk en Inkomen/ Publiekszaken	Ja	Externen hebben voorlichtende functie Convenant signaleren huurachterstanden met twee woningbouwcorporaties Platform schuldhulpverlening met: gemeente, kerken, AMW, MO en raadsleden t.a.v. schuldhulpverlening
Schiedam	Inkomen/Financiën	Nee	Ja: St. Ouderenwerk Subsidie
Sittard-Geleen	Sector Stad: beleid/ Sector Burger (W&I): uitvoering	Ja	Ja Overleg met de werkgroep Arm in arm van het platform kerken, adviesorgaan Sociale overleg, intermediairs Subsidie aan Sociale overleg en particuliere initiatieven
Tilburg	SZ/Beleidsontwikkeling en Gebiedsontwikkeling	ja	Ja: particuliere instellingen Subsidie en ketensamenwerking
Venlo	SZ	n.v.t.	Ja:Voedselbank Ondersteuning
Zaanstad	SZ/GKB/ Belastingen	Ja	Ja:Voedselbank Subsidie
Zwolle	SoZaWe/Publiekszaken (belastingen)/ MO (spoet)	Ja, maar nog onvoldoende	Ja: cliëntenraad, monitorgroep Podium van kerken, subsidieverlening organisaties voor het organiseren vakantieactiviteiten, waterschap

In de meeste gemeenten zijn meerdere afdelingen betrokken bij het armoedebeleid. Doorgaans zijn dit de afdelingen Sociale Zaken (naamstelling verschilt soms per gemeente) en Publiekszaken of Gemeentelijke Belastingen. Enkele gemeenten noemen andere afdelingen zoals Onderwijs en Welzijn of Maatschappelijke Zaken. De meeste gemeenten geven aan dat er samengewerkt wordt. Een enkele respondent gaat in op de

kwaliteit van die samenwerking en concludeert dat er sprake is van integrale aanpak (Tilburg) of dat er juist nog geen of onvoldoende sprake is van een integrale aanpak (Alkmaar en Dordrecht).

Tilburg geeft aan dat in de toekomst ook vervlechting met het grotestedenbeleid, dat een aanval op uitval beoogt, zal worden bevorderd.

De gemeenten noemen als externe partijen die een rol spelen in het gemeentelijk armoedebeleid vooral de Voedselbank en de kerken. Ook worden organisaties genoemd als het Leger des Heils, de Stichting Bijzondere Noden, Stichting Leergeld, het Ouderenwerk, de Cliëntenraad en andere (charitatieve of particuliere) instellingen.

De rol van gemeenten ten opzichte van externe instellingen is vooral die van subsidieverstrekker. Ook wordt er regelmatig overleg gepleegd met de instellingen. Eindhoven doet dit bijvoorbeeld met de woningorganisaties en het energiebedrijf om, door het maken van afspraken, uithuiszetting en afsluiting te voorkomen én in een zo vroeg mogelijk stadium problematische schuldensituaties in beeld te krijgen. Eindhoven betreft verschillende organisaties bij de voorbereiding en uitvoering van beleid, zoals de Cliëntenraad en het Samenwerkingsverband Minima Eindhoven. Ook in Maastricht vindt deze vorm van samenwerking met instellingen plaats. In het overleg wordt inmiddels ook de zorgverzekeraar betrokken.

De meeste gemeenten werken nauw samen met de ketenpartners op het gebied van Werk en Inkomen, UWV en CWI. In een aantal gemeenten is het realiseren van digitale koppelingen tussen de organisaties, waarmee gegevens van dezelfde klant nog maar eenmalig gevraagd hoeven te worden, in ontwikkeling.

2.13 Rol van fondsen

Zoals in de vorige paragraaf is aangegeven voeren gemeenten het armoedebeleid niet alleen uit. In gemeenten zijn ook instellingen werkzaam op het gebied van opvang en (im)materiële hulpverlening. Voor een deel zijn dit door de gemeente gesubsidieerde instellingen zoals het Leger des Heils of ouderenbonden, maar ook kerken, charitatieve instellingen en fondsen zijn betrokken. Nederland kent ongeveer 500 fondsen, verreweg het merendeel daarvan is particulier. Fondsen leveren meestal een bijdrage aan een maatschappelijke activiteit of doelgroep op het terrein van welzijn, onderwijs, jeugd, ouderen, cultuur, volksgezondheid of wetenschap.

Een voorbeeld van een in dit kader actief fonds is het Jeugdsportfonds dat, ontstaan in Amsterdam, financiële ondersteuning biedt aan lokale initiatieven met als doel ook kinderen uit arme gezinnen te laten sporten. Andere voorbeelden van fondsen die in de G27-gemeenten bij het armoedebeleid worden betrokken, zijn Stichting Bijzondere Noden (in Enschede) en de Stichting Leergeld (o.a. in Tilburg en Dordrecht) die hulp bieden in die situaties waar regelingen van het Rijk niet van toepassing zijn. Deze organisaties vergaren de benodigde middelen doorgaans via gemeenten en andere fondsen.

Tilburg heeft zelf een noodfonds ingesteld van € 25.000 per jaar om in acute noodsituaties zoals huisuitzettingen snel bij te kunnen springen (waar dit via de reguliere weg te veel tijd zou kosten). De dekking gebeurt uit bestaande regelingen of middelen zoals bijzondere bijstand.

In Zwolle leidt een samenwerkingsverband tussen gemeente, hulpverlening, kerken en bedrijven medio 2006 tot het inrichten van een Fonds Bijzondere Noden dat financiële hulp kan bieden aan burgers die geen beroep kunnen doen op bestaande regelingen.

In Dordrecht zijn het Roëll fonds (Sociaal fonds der kerken) en het Lions Host Help fonds actief. Sociale dienst en bestuursleden van beide fondsen toetsen samen aanvragen van mensen in schrijnende situaties waar geen andere mogelijkheden voor gelden. Per fonds is tussen de € 5.000 en € 10.000 beschikbaar.

In Breda is de Stichting Hulp in Bijzondere Omstandigheden (HIBO) actief. Wanneer er geen voorliggende voorzieningen zijn, kan deze stichting op grond van individuele omstandigheden giften verstrekken. In 2005 werd € 41.704 toegekend.

2.14 Het totaalbeeld: vergelijking met fictief budget

Uit het bovenstaande is duidelijk geworden dat gemeentelijk armoedebeleid (veel) meer inhoudt dan het verstrekken van individuele bijzondere bijstand. In dit onderzoek zijn onder andere aan de orde geweest: regelingen voor maatschappelijke participatie (kortingspassen, declaratiefondsen e.d.), collectieve zorgverzekeringen, kwijschelding gemeentelijke belastingen en schuldhulpverlening. De vraag is nu of gemeenten wel genoeg (kunnen) doen op het gebied van armoedebestrijding. Om deze vraag te kunnen beantwoorden is een bepaald ijkpunt nodig, waaraan de totale uitgaven getoetst kunnen worden.

In eerste instantie is in dit verband gekozen voor een vergelijking van de gemeentelijke uitgaven met het zogenaamde fictieve bedrag dat het Rijk hiervoor via het Gemeentefonds beschikbaar stelt. De middelen voor armoedebeleid én de bijbehorende uitvoeringskosten betalen gemeenten uit de algemene uitkering die ze krijgen uit het Gemeentefonds. Het budget voor armoedebeleid wordt ook wel het fictief budget bijzondere bijstand genoemd. Het fictief budget is geen budget in de gebruikelijke zin van het woord: de middelen zijn onderdeel van de vrij besteedbare algemene uitkering uit het Gemeentefonds. De afgelopen jaren is de grootte van het fictief budget bijzondere bijstand afgenomen. Zo werd in 2003 nog een bedrag van € 511 miljoen gestort in het Gemeentefonds, in 2005 was dat verlaagd tot € 325 miljoen. Voor 2006 is het voorlopig fictief budget bijzondere bijstand vanwege een eenmalige storting van € 35 miljoen vastgesteld op € 360 miljoen. Het kabinet heeft eind 2005 besloten tot deze eenmalige storting om zo de minima extra te kunnen ondersteunen¹².

Echter, dit fictief bedrag wordt door het Rijk niet meer per gemeente bekendgemaakt. In 2004 is dit (via de BZK-circulaire) nog wel gebeurd, maar het fictief budget over 2005 is lang niet bij alle onderzochte gemeenten bekend. Het ministerie van SZW maakt dat sinds 2005 niet meer bekend. Desondanks hebben wij voor die gemeenten die wél een

¹² Bron: Bijzondere bijstand: feit en fictie, VNG-net

fictief bedrag konden opgeven een vergelijking gemaakt met de in 2005 gemaakte uitgaven, zoals opgegeven in onze vragenlijst. Hierbij zijn de uitgaven opgeteld van de volgende regelingen: maatschappelijke activiteiten, duurzame gebruiksgoederen, collectieve aanvullende ziektekostenverzekering, kwijtschelding gemeentelijke belastingen, directe en indirecte schoolkosten, chronisch zieken en gehandicapten, ouderen, maaltijdvoorziening, individuele bijzondere bijstand, overige regelingen. De resultaten van deze vergelijking zijn weergegeven in tabel 13.

Tabel 13 Vergelijking fictief budget - gemeentelijke uitgaven

Gemeente	Fictief budget	Werkelijke uitgaven	Verschil
Alkmaar	1.690.000	2.311.500	-621.500
Amersfoort	2.592.000	4.034.293	- 1.442.293
Dordrecht	3.200.000	4.506.000	- 1.306.000
Enschede	4.100.000	6.771.360	- 2.671.360
Groningen	5.400.000	7.220.933	- 1.820.933
Haarlem	2.800.000	4.493.758	- 1.693.758
Helmond	1.904.000	2.540.566	- 636.566
Leeuwarden	2.800.000	3.423.855	- 623.855
Lelystad	1.300.000	2.817.992	- 1.517.992
Maastricht	2.300.000	3.949.316	- 1.649.316
Nijmegen	3.934.692	6.328.000	- 2.393.308
Schiedam	2.202.000	1.908.777	293.223
Sittard-Geleen	1.705.873	2.027.192	- 321.319
Tilburg	4.017.000	7.181.147*	-3.164.147
Venlo	1.365.971	3.250.615	- 1.884.644

*Uitgaven voor duurzame gebruiksgoederen, schoolkosten niet bekend

Uit de tabel blijkt dat alle gemeenten die een fictief budget konden opgeven hier met hun werkelijke uitgaven ver boven kwamen. Uitzondering is Schiedam, deze gemeente geeft echter een relatief laag bedrag aan kwijtschelding gemeentelijke belastingen.

Tevens zijn in tabel 13 de uitvoeringskosten niet meegenomen, aangezien deze gegevens minder betrouwbaar zijn. Zoals echter in paragraaf 2.8 is vermeld gaat het hier om aanzienlijke bedragen, waar gemeenten rekening mee dienen te houden.

Ten slotte zijn ook de budgetten rond schuldhulpverlening niet in bovenstaande berekening meegenomen. Aangezien slechts naar de begrote budgetten en niet naar de werkelijke uitgaven is gevraagd, zou dit een vertekend beeld kunnen opleveren. Het is echter goed om te bedenken dat het aantal personen dat een beroep doet op de schuldhulpverlening de laatste jaren flink is gestegen, waarmee ook de druk op de gemeentelijke budgetten is toegenomen. De werkelijke uitgaven die gemeenten doen in het kader van hun armoedebelid, liggen dus nog (veel) hoger dan in tabel 13 is weergegeven.

Een andere manier om naar de uitgaven in het kader van het minimabeleid te kijken, is de bedragen te relateren aan het aantal huishoudens met een laag inkomen. Hieruit kan worden afgeleid welke bedragen er in de verschillende gemeenten per huishouden met een laag inkomen beschikbaar zijn. De resultaten vindt u in tabel 14. Ook hier geldt dat niet alle uitgaven van de gemeenten zijn meegeteld. Het werkelijke bedrag per huishouden ligt dus in alle gevallen hoger dan in de tabel is weergegeven.

Tabel 14 Uitgaven per huishouden met een laag inkomen per gemeente

Gemeente	Aantal huishoudens met een laag inkomen	Uitgaven 2005	Uitgaven per hh. met een laag inkomen (afgerond)
Alkmaar	4.048	2.311.500	571
Almelo	3.712	2.608.549*	703
Amersfoort	4.561	4.034.293	885
Arnhem	5.743	6.610.000	1.151
Breda	6.574	6.204.034	944
Deventer	3.990	3.327.510	834
Dordrecht	6.016	4.506.000	749
Eindhoven	9.872	6.170.226	625
Emmen	4.069	4.369.570	1074
Enschede	8.736	6.771.360	775
Groningen	11.145	7.220.933	648
Haarlem	6.117	4.493.758	735
Heerlen	5.936	3.224.000	543
Helmond	3.866	2.540.566	657
Hengelo	2.981	3.260.012	1.094
Leeuwarden	5.217	3.423.855	656
Leiden	5.190	6.330.200	1.220
Lelystad	3.317	2.817.992	850
Maastricht	6.422	3.949.316	615
Nijmegen	9.349	6.328.000	677
Schiedam	3.853	1.908.777	495
Sittard-Geleen	4.276	2.027.192	474
Tilburg	8.717	7.181.147**	824
Venlo	4.281	3.250.615	759
Zaanstad	4.789	4.335.569	905
Zwolle	4.307	3.083.651	716

* Exclusief uitgaven bijzondere bijstand

**Exclusief uitgaven duurzame gebruiksgoederen en schoolkosten

In de totalen zijn de bedragen voor de langdurigheidstoelage niet opgenomen. Waarschijnlijk hanteren enkele gemeenten de langdurigheidstoelage als voorliggende voorziening (hier is niet expliciet naar gevraagd) waaruit ook andere kosten bestreden moeten worden. Dit zou invloed kunnen hebben op het besteedbaar bedrag per huishouden.

Wanneer alleen gekeken wordt naar die gemeenten die alle uitgaven hebben kunnen invullen (de gemeenten met de sterretjes worden dus buiten beschouwing gelaten), variëren de uitgaven per huishouden met een laag inkomen van € 474 in de gemeente Sittard-Geleen tot € 1220 in de gemeente Leiden. De conclusie dat Sittard-Geleen veel meer voor haar minima zou moeten ofwel zou kunnen doen, is echter te kort door de bocht: ten opzichte van het fictief budget heeft deze gemeente immers in 2005 ruim € 300.000 meer uitgegeven. Een verdiepingsonderzoek, waarbij de resultaten van deze inventarisatie nader onder de loep worden genomen, is daarom zeker aan te bevelen.

3 Conclusies

De belangrijkste conclusie uit de inventarisatie is dat de meeste gemeenten van de G27 in totaal veel meer geld aan armoedebeleid hebben uitgegeven in 2005 dan zij op basis van hun begroting of het fictief budget zouden moeten doen.

Bovenstaande conclusie volgt uit het vergelijken van de begrote budgetten en de uitgaven van de meeste gemeentelijke regelingen. Alleen bij maatschappelijke activiteiten zijn de totalen ongeveer gelijk (iets minder uitgegeven dan begroot). Bij de andere regelingen is meer uitgegeven dan begroot. Deze conclusie zegt echter nog niets over de hoogte van de budgetten die gemeente reserveren; het geeft voornamelijk informatie over die inschatting die gemeenten maken ten aanzien van het vermoedelijk gebruik van regelingen.

Wat wel duidelijk wordt, is dat gemeenten de nodige budgetten hebben gereserveerd voor instrumenten ter ondersteuning van hun inwoners met lage inkomens, naast de individuele bijzondere bijstand. Deze budgetten maken deel uit van het gemeentelijk minimabeleid en dienen als zodanig meegenomen te worden bij de beoordeling hiervan.

Bovenstaande conclusie volgt ook uit de vergelijking die gemaakt is tussen de werkelijke uitgaven die gemeenten in 2005 hebben gedaan en het fictief budget bijzondere bijstand. Aangezien dit fictief budget niet meer als zodanig door het Rijk bekend wordt gemaakt, hebben niet alle G27-gemeenten de hoogte van dit budget kunnen doorgeven. Voor de gemeenten die dat wél konden, geldt dat de uitgaven het fictief budget met tonnen overstijgen. Als hierbij in ogenschouw wordt genomen dat zowel de uitvoeringskosten als de kosten van schuldhulpverlening én welzijnsactiviteiten (bijvoorbeeld fte opbouwwerk of maatschappelijk werk) niet in deze berekening zijn meegenomen, is de conclusie dat gemeenten veel meer doen aan armoedebeleid dan op basis van de beschikbare middelen valt te verwachten, zeker gerechtvaardigd.

Een tweede belangrijke conclusie is dat wanneer de uitvoeringskosten van de verschillende regelingen gerelateerd worden aan de uitgaven die gemeenten hebben gedaan, het opvalt dat kosten die gemoeid zijn met de uitvoering relatief hoog zijn. Overigens verschillen de uitvoeringskosten sterk per regeling.

Wellicht liggen hier kansen voor gemeenten om enige efficiencywinst te boeken. Daarbij moet vanzelfsprekend ook de landelijke regelgeving op dit gebied in beschouwing worden genomen. Zolang gemeenten in principe iedere aanvraag individueel moeten beoordelen zal dit zijn weerslag hebben op de personele inzet die hiervoor nodig is.

Uit het onderzoek, met name uit de aangeleverde nota's, komen verschillende knelpunten omtrent het armoedebeleid aan de orde. Hierbij wordt doorgaans verschil gemaakt tussen externe factoren, zoals de conjunctuur en wijzigingen in het rijksbeleid, én interne factoren, zoals de effecten van bezuinigingen op het lokale armoedebeleid.

Diverse wijzigingen in regelingen zorgen voor een extra druk op gemeenten, zoals het wetsvoorstel met betrekking tot de Wsnp, dat mede tot doel heeft om de totstandkoming

van minnelijke schuldregelingen te bevorderen. Ook de nieuwe zorgverzekeringswet zal extra inspanningen van de gemeenten gaan vragen. Om niet-verzekeren tegen te gaan overwegen gemeenten collectieve verzekeringen af te sluiten. Bezuinigingen op andere (voorliggende) regelingen geven extra druk op de bijzondere bijstand, zoals de afname van voorzieningen ten aanzien van de ziektekosten en de verhoging van de AWBZ-bijdrage in de thuishulp.

Naast knelpunten geven gemeenten ook aan hoe zij gezien de lokale mogelijkheden een voor de burgers zo optimaal mogelijk armoedebeleid kunnen en willen uitvoeren en welke voorzieningen en activiteiten zij daarvoor inzetten.

Enkele gemeenten zijn in staat een overschot op het Inkomensdeel van de WWB te realiseren en kunnen dit inzetten ten bate van het armoedebeleid. Ook kan het vereenvoudigen van procedures in de bijzondere bijstand tot extra financiële ruimte leiden. Overigens erkennen gemeenten dat dit binnen de wettelijke marges dient te gebeuren zonder dat dit leidt tot een ongerichte inkomensaanvulling omdat er niet meer getoetst wordt. Een mogelijkheid is bijvoorbeeld het reduceren van de uitvoeringskosten voor regelingen maatschappelijke participatie door met andere gemeenten samen te werken (een stadspas voor meer gemeenten).

In alle responsgemeenten worden een of meer inkomensafhankelijke regelingen uitgevoerd. Het hoogst scoren: kwijtschelding gemeentelijke belastingen (26), collectieve aanvullende ziektekostenverzekeringen en de regeling maatschappelijke activiteiten (beiden 22) en maaltijdvoorziening (21). Het laagst scoren regelingen voor chronisch zieken en gehandicapten (10) en onder andere duurzame gebruiksgoederen (11), hoewel alle gemeenten wel de mogelijkheid van leenbijstand bieden.

De inkomensgrens ligt bij de meeste gemeenten op of onder 110% van het sociaal minimum. De gemeenten/gemeenteraden staan voor de politieke keuze dit percentage op te voeren en zo de doelgroep voor het armoedebeleid te vergroten. Uiteraard zal dit een kostenstijging van het armoedebeleid met zich meebrengen. Voor de meeste regelingen wordt een vermogenstoets uitgevoerd, behalve voor maatschappelijke activiteiten: 12 van de 22 gemeenten die een dergelijke regeling kennen, hanteren geen vermogenstoets. De meeste vergoedingen zijn gebonden aan een maximum.

Bij de verstrekking van individuele bijzondere bijstand hanteren de meeste gemeenten geen drempelbedrag. In 18 gemeenten zijn de vergoedingen per persoon of per huishouding niet gemaximeerd, in de andere gevallen is dit afhankelijk van de kostensoort. Gemiddeld werd in 2005 77% van de aanvragen toegekend.

Om het gebruik van regelingen te bevorderen wordt vooral gebruikgemaakt van folders bij externe instanties, intermediairs en publicaties in lokale media en op internet. Posters, inloopspreekuren en internet worden minder ingezet. Gemeenten ervaren het als lastig bepaalde doelgroepen zoals jongeren, allochtonen en ouderen voldoende te bereiken.

Van de verschillende regelingen kennen de kwijtschelding belastingen, de collectieve aanvullende ziektekostenverzekering en in iets mindere mate de individuele bijzondere bijstand een relatief hoog bereik onder huishoudens met een laag inkomen. In het algemeen worden minder huishoudens bereikt met een regeling voor maatschappelijke participatie. Bij deze laatste regeling is echter een wisselend beeld te zien. Met name stadspassen hebben een groot bereik, hoewel uit dit onderzoek niet is te achterhalen wat het bereik onder huishoudens met een laag inkomen is.

Wat betreft de langdurigheidstoelage blijkt in 2005 bijna 10% minder uitgekeerd te zijn dan begroot. Momenteel lijken de criteria om voor deze toeslag in aanmerking te komen te strikt om het geld daar terecht te laten komen waar het voor bedoeld is.

Gemeenten kunnen ervoor kiezen de langdurigheidstoelage te beschouwen als een voorliggende voorziening voor het recht op bijzondere bijstand. Uit de beleidsnota's van gemeenten blijkt dat hier verschillend over gedacht wordt. Dit kan een punt voor nadere discussie zijn.

Tussen de gemeenten zijn grote verschillen te zien in de beschikbare budgetten per inwoner voor schuldhulpverlening. Wanneer we budgetbegeleiding als apart product zien, zijn de verschillen wat kleiner en variëren de bedragen van € 400 tot € 1.720 per product.

De meeste gemeentelijke inkomensafhankelijke regelingen zijn gericht op 65-plussers, gezinnen met kinderen en chronisch zieken en gehandicapten. De instrumenten worden voor cliënten uit deze groepen op maat gesneden binnen de mogelijkheden van de WWB.

Aangegeven wordt dat interne samenwerking binnen gemeenten tussen verschillende afdelingen plaatsvindt. Dit leidt echter nog niet in alle gemeenten tot een integrale aanpak. Gemeenten erkennen dat externe instellingen en ook fondsen een belangrijke rol spelen in het lokale armoedebeleid. Genoemd worden vooral de voedselbanken en kerken. De gemeente overlegt regelmatig met deze instellingen en neemt verder vooral de rol van subsidieverstrekker op zich.

Bijlagen

Bijlage 1 Vragenlijst

Inkomensafhankelijke regelingen met *beleidsregels* en/of *categoraal* karakter

	Regeling in 2005 aanwezig?	Inkomensgrens (% van sociaal minimum). <i>Vul 1 of meer inkomensgrenzen in.</i>	Na hoeveel jaar op het geldende inkomensniveau heeft men recht op een vergoeding? <i>Vul 0 in als inkomensduur geen rol speelt</i>	Is er een drempelbedrag?	Uitgaven controleren (bijv. a.h.v. bonnetjes)	Zijn de vergoedingen per aanvraag gemaximeerd?	Vermogens- toets?	Budget en uitgaven vergoedingen 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Budget en uitgaven uitvoeringskosten 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Hoeveel huishoudens maken gebruik in 2005? en Hoeveel vergoedingen worden gegeven in 2005? <i>Raam deze aantallen op basis van het resultaat tot nu toe</i>
Regeling maatschappelijke activiteiten (kortingspassen, declaratiefonds e.d.).	☐ Ja ☐ Nee	1. _____% 2. _____% 3. _____%	Na ____ jaar	☐ Ja ☐ Nee	☐ Nee ☐ Ja, steekproefsgewijs ☐ Ja, altijd	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	_____ huishoudens _____ vergoedingen

	Regeling in 2005 aanwezig?	Inkomensgrens (% van sociaal minimum). <i>Vul 1 of meer inkomensgrenzen in.</i>	Na hoeveel jaar op het geldende inkomensniveau heeft men recht op een vergoeding? <i>Vul 0 in als inkomensduur geen rol speelt</i>	Is er een drempelbedrag?	Uitgaven controleren (bijv. a.h.v. bonnetjes)	Zijn de vergoedingen per aanvraag gemaximeerd?	Vermogens- toets?	Budget en uitgaven vergoedingen 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Budget en uitgaven uitvoeringskosten 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Hoeveel huishoudens maken gebruik in 2005? en Hoeveel vergoedingen worden gegeven in 2005? <i>Raam deze aantallen op basis van het resultaat tot nu toe</i>
Regeling duurzame gebruiksgoederen waarbij beleidsregels zijn opgesteld (witgoed, bankstel e.d.) Het gaat hier <u>niet</u> om leenbijstand	☐ Ja ☐ Nee	1. _____% 2. _____% 3. _____%	Na ____ jaar	☐ Ja ☐ Nee	☐ Nee ☐ Ja, steekproefsgewijs ☐ Ja, altijd	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	_____ huishoudens _____ vergoedingen
Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering	☐ Ja ☐ Nee	1. _____% 2. _____% 3. _____%	Na ____ jaar	☐ Ja ☐ Nee	☐ Nee ☐ Ja, steekproefsgewijs ☐ Ja, altijd	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	_____ huishoudens _____ vergoedingen

	Regeling in 2005 aanwezig?	Inkomensgrens (% van sociaal minimum). <i>Vul 1 of meer inkomensgrenzen in.</i>	Na hoeveel jaar op het geldende inkomensniveau heeft men recht op een vergoeding? <i>Vul 0 in als inkomensduur geen rol speelt</i>	Is er een drempelbedrag?	Uitgaven controleren (bijv. a.h.v. bonnetjes)	Zijn de vergoedingen per aanvraag gemaximeerd?	Vermogens- toets?	Budget en uitgaven vergoedingen 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Budget en uitgaven uitvoeringskosten 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Hoeveel huishoudens maken gebruik in 2005? en Hoeveel vergoedingen worden gegeven in 2005? <i>Raam deze aantallen op basis van het resultaat tot nu toe</i>
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	☐ Ja ☐ Nee	1. _____% 2. _____% 3. _____%	Na ____ jaar	N.V.T.	N.V.T.	N.V.T.	N.V.T.	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	_____ huishoudens _____ kwijtscheldingen
Directe en indirecte schoolkosten (boeken, schoolreisje e.d.)	☐ Ja ☐ Nee	1. _____% 2. _____% 3. _____%	Na ____ jaar	☐ Ja ☐ Nee	☐ Nee ☐ Ja, steekproefsgewijs ☐ Ja, altijd	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	_____ huishoudens _____ vergoedingen

	Regeling in 2005 aanwezig?	Inkomensgrens (% van sociaal minimum). <i>Vul 1 of meer inkomensgrenzen in.</i>	Na hoeveel jaar op het geldende inkomensniveau heeft men recht op een vergoeding? <i>Vul 0 in als inkomensduur geen rol speelt</i>	Is er een drempelbedrag?	Uitgaven controleren (bijv. a.h.v. bonnetjes)	Zijn de vergoedingen per aanvraag gemaximeerd?	Vermogens- toets?	Budget en uitgaven vergoedingen 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Budget en uitgaven uitvoeringskosten 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Hoeveel huishoudens maken gebruik in 2005? en Hoeveel vergoedingen worden gegeven in 2005? <i>Raam deze aantallen op basis van het resultaat tot nu toe</i>
Chronisch zieken en gehandicapten	☐ Ja ☐ Nee	1. _____% 2. _____% 3. _____%	Na ____ jaar	☐ Ja ☐ Nee	☐ Nee ☐ Ja, steekproefsgewijs ☐ Ja, altijd	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	_____ huishoudens _____ vergoedingen
Regeling voor ouderen (55+, 65+ of anders)	☐ Ja <i>(Indien deze regeling dezelfde is als de voorgaande, dan hoeft u de volgende vragen niet in te vullen)</i> ☐ Nee	1. _____% 2. _____% 3. _____%	Na ____ jaar	☐ Ja ☐ Nee	☐ Nee ☐ Ja, steekproefsgewijs ☐ Ja, altijd	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	_____ huishoudens _____ vergoedingen

	Regeling in 2005 aanwezig?	Inkomensgrens (% van sociaal minimum). <i>Vul 1 of meer inkomensgrenzen in.</i>	Na hoeveel jaar op het geldende inkomensniveau heeft men recht op een vergoeding? <i>Vul 0 in als inkomensduur geen rol speelt</i>	Is er een drempelbedrag?	Uitgaven controleren (bijv. a.h.v. bonnetjes)	Zijn de vergoedingen per aanvraag gemaximeerd?	Vermogens-toets?	Budget en uitgaven vergoedingen 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Budget en uitgaven uitvoeringskosten 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Hoeveel huishoudens maken gebruik in 2005? en Hoeveel vergoedingen worden gegeven in 2005? <i>Raam deze aantallen op basis van het resultaat tot nu toe</i>
Maaltijdvoorziening	☐ Ja ☐ Nee	1. _____% 2. _____% 3. _____%	Na ____ jaar	☐ Ja ☐ Nee	☐ Nee ☐ Ja, steekproefsgewijs ☐ Ja, altijd	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	_____ huishoudens _____ vergoedingen
(inkomensafhankelijke) regeling met beleidsregels voor	☐ Ja ☐ Nee	1. _____% 2. _____% 3. _____%	Na ____ jaar	☐ Ja ☐ Nee	☐ Nee ☐ Ja, steekproefsgewijs ☐ Ja, altijd	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	_____ huishoudens _____ vergoedingen
Langdurigheidstoeslag	N.V.T.	N.V.T.	N.V.T.	N.V.T.	N.V.T.	N.V.T.	N.V.T.	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	_____ huishoudens _____ vergoedingen

Hoe wordt met betrekking tot de langdurigheidstoeslag de afstand tot de arbeidsmarkt gemeten?

.....
.....

Individuele bijzondere bijstand (zonder beleidsregels, niet-categoriaal)

	Is er een drempel bedrag?	Zijn de vergoedingen per persoon of huishouden gemaximeerd?	Vermogens-toets?	Budget en uitgaven vergoedingen 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Budget en uitgaven uitvoeringskosten 2005 <i>Raam de uitgaven voor 2005 op basis van het resultaat tot nu toe</i>	Hoeveel huishoudens maken gebruik in 2005? en Hoeveel vergoedingen worden gegeven in 2005? <i>Raam deze aantallen op basis van het resultaat tot nu toe</i>
Individuele bijzondere bijstand (zonder beleidsregels)	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	Budget: € _____ Uitgaven: € _____	_____ huishoudens _____ vergoedingen

Verstrekt de gemeente leenbijstand voor duurzame gebruiksgoederen? *(aanvinken)*

- Ja
- Ja, maar alleen voor witgoed
- Nee

Zijn er afspraken gemaakt met de kredietbank over het verlenen van sociale kredieten? *(aanvinken)*

- Ja
- Nee

Wat is het fictieve budget bijzondere bijstand voor 2005?

€

Wat is het begrote budget bijzondere bijstand voor 2005?

€

Hoeveel procent van het totaal aantal aanvragen bijzondere bijstand is in 2005 toegewezen (schatting)?

.....%

Welke vormen van voorlichtingen / maatregelen tegengaan niet-gebruik zijn er *(aanvinken, meerdere antwoorden mogelijk)*

- Folders, gemeentebreed verspreid
- Folders bij externe instanties
- Publicaties in lokale media
- Posters
- Voorlichtingsbijeenkomsten
- Telefonisch spreekuur
- Inloopspreekuur
- Internet
- Voorlichting aan intermediairs
- Bestandskoppeling
- Overig (invullen):.....

Voor welke doelgroepen zijn er inkomensafhankelijke regelingen? *(aanvinken, meerdere antwoorden mogelijk)*

- Ouderen 55+;
- Ouderen 65+;
- Chronisch zieken en gehandicapten;
- (Huishoudens met) kinderen 0-12 jr.
- (Huishoudens met) kinderen 13-18 jr.;
- Eenoudergezinnen;
- Alleenstaanden;
- Grote gezinnen (meer dan 3 kinderen);
- Overig (invullen):.....

Schuldhelpverlening

Hoeveel huishoudens hebben zich in 2005 aangemeld voor een schuldregeling?

.....

Hoeveel personen ontvingen in 2005 budgetbegeleiding (individueel of in groepsverband)?

.....

Hoe groot is het begrote budget voor schuldhelpverlening in 2005?

€

Hoe wordt schuldhelpverlening gefinancierd? *(aanvinken, meerdere antwoorden mogelijk)*

- Uit het W-deel van de WWB
- Uit de bijzondere bijstand
- Uit de algemene middelen van het gemeentefonds
- Anders, nl.

Hanteert de gemeente bij het aanbieden van schuldhelpverlening een inkomensgrens?

- Ja
- Nee

Armoedebeleid overig

Vindt er periodiek een onderzoek/ monitor plaats naar de omvang, samenstelling en/ of problematiek van de doelgroep?

.....

Vindt er periodiek een onderzoek plaats naar de wensen van de doelgroep, bijv. door een klanttevredenheidsonderzoek?

.....

Welke activiteiten, die niet in deze vragenlijst zijn genoemd, vallen nog meer onder het armoedebeleid?

.....

.....

Welke afdelingen binnen de gemeente houden zich met armoedebeleid bezig?

.....

.....

.....

Werken deze afdelingen met elkaar samen, met andere woorden, wordt het armoedebeleid integraal vormgegeven?

.....

Spelen externe instanties (zoals kerken) een rol bij de bestrijding van armoede? Zo ja, is de gemeente hierbij betrokken en op welke wijze (uitvoerend, financieel)?

.....

Bent u, eventueel samen met de verantwoordelijk wethouder, geïnteresseerd in deelname aan de kerngroep, die naar aanleiding van deze inventarisatie verder zal praten over de knelpunten en mogelijke oplossingen binnen het gemeentelijk armoedebeleid?

- ja
- nee
- weet nog niet

Bijlage 2 Lijst gemeenten die de vragenlijst hebben teruggestuurd

Alkmaar
Almelo
Amersfoort
Arnhem
Breda
Deventer
Dordrecht
Eindhoven
Emmen
Enschede
Groningen
Haarlem
Heerlen
Helmond
Hengelo
Leeuwarden
Leiden
Lelystad
Maastricht
Nijmegen
Schiedam
Sittard-Geleen
Tilburg
Venlo
Zaanstad
Zwolle

Bijlage 3 Lijst ingestuurde beleidsnota's

- Gemeente Alkmaar – Bijzondere bijstand in Alkmaar 2005
- Gemeente Alkmaar – Leidraad invordering gemeentelijke belastingen
- Gemeente Alkmaar – Informatieblad Participatiefonds 2005
- Gemeente Alkmaar – Informatieblad Aanvullende Ziekenfondsverzekering 2005
- Gemeente Amersfoort – Doen wat je kunt, Beleidskader Werk & Inkomen, december 2004
- Gemeente Arnhem – Vervolgbehandeling nota Herijking van het minimabeleid, februari 2004
- Gemeente Arnhem – Meerjarenbeleidsplan 2005/ 2008 voor de lokale uitvoering van de Wet werk en bijstand, juni 2004
- Gemeente Arnhem – Verordening inkomensondersteunende maatregelen, april 2005
- Gemeente Breda – Armoedeprofiel Breda 2004, juli 2005
- Gemeente Dordrecht – Armoedebeleid, januari 2005
- Gemeente Eindhoven – Nota Herijking Minimabeleid, augustus 2005
- Gemeente Groningen – Programmabeschrijving Werk en Inkomen 2006, september 2005
- Gemeente Leiden – Evaluatie Minimabeleid 2004 (datum onbekend)
- Gemeente Leiden – Bijstand en medische kosten, mei 2005
- Gemeente Leiden – Beleidsregels bijzondere bijstand, mei 2005
- Gemeente Leiden – Leids Minimabeleid 2005, november 2005
- Gemeente Nijmegen – Minimabeleid en Inkomen in de Wet Werk en Bijstand, april 2004
- Gemeente Nijmegen – Beleidsregels omtrent als geldlening verstrekte bijstand Wet werk en inkomen, december 2004
- Gemeente Nijmegen – Bijzondere bijstand voor computers, juli 2005
- Gemeente Nijmegen – Bijzondere bijstand voor duurzame gebruiksgoederen om niet voor langdurige minima, augustus 2005
- Gemeente Tilburg – Armoedenota, maart 2005
- Gemeente Zwolle – Iedereen doet mee (actieplan armoedebestrijding 2006 – 2009), mei 2005
- Gemeente Schiedam – Adviesnota bijzondere bijstand en minimabeleid, november 2003
- Gemeente Schiedam – Kadernotitie Wet Werk en Bijstand Schiedam, februari 2004
- Gemeente Schiedam – Adviesnota Jeugdfonds Schiedam, augustus 2005

Bijlage 4 Budgetten

In deze tabellen geldt:

- -- = bedrag niet bekend
- n.v.t. = regeling niet bij de gemeente aanwezig.

Regeling maatschappelijke activiteiten

Gemeente	Budget	Uitgaven
Alkmaar	17.000	18.000
Almelo	203.000	167.572
Amersfoort	360.000	393.000
Arnhem	235.000	235.000
Breda	434.716	482.879
Deventer	400.000	100.000
Dordrecht	128.000	150.000
Eindhoven	372.000	558.917
Emmen	230.000	264.350
Enschede	n.v.t.	n.v.t.
Groningen	330.000	281.000
Haarlem	366.000	366.000
Heerlen	116.000	83.000
Helmond	n.v.t.	n.v.t.
Hengelo	129.791	121.928
Leeuwarden	191.500	312.000
Leiden	125.000	127.000
Lelystad	216.210	216.210
Maastricht	250.000	238.364
Nijmegen	161.000	51.000
Schiedam	182.500	200.000
Sittard-Geleen	n.v.t.	n.v.t.
Tilburg	540.000	540.000
Venlo	174.615	174.615
Zaanstad	n.v.t.	n.v.t.
Zwolle	285.000	375.651

Regeling duurzame gebruiksgoederen

Gemeente	Budget	Uitgaven
Alkmaar	--	119.000
Almelo	n.v.t.	n.v.t.
Amersfoort	--	82.000
Arnhem	n.v.t.	208.000
Breda	150.000	154.344
Deventer	250.000	126.000
Dordrecht	n.v.t.	n.v.t.
Eindhoven	50.000	39.859
Emmen	n.v.t.	n.v.t.
Enschede	n.v.t.	n.v.t.
Groningen	n.v.t.	n.v.t.
Haarlem	n.v.t.	n.v.t.
Heerlen	n.v.t.	n.v.t.
Helmond	n.v.t.	n.v.t.
Hengelo	n.v.t.	n.v.t.
Leeuwarden	n.v.t.	n.v.t.
Leiden	n.v.t.	n.v.t.
Lelystad	n.v.t.	n.v.t.
Maastricht	n.v.t.	n.v.t.
Nijmegen	400.000	Vanaf 01.10.05
Schiedam	n.v.t.	n.v.t.
Sittard-Geleen	n.v.t.	n.v.t.
Tilburg	--	--
Venlo	245.562	200.000
Zaanstad	130.000	130.000
Zwolle	n.v.t.	n.v.t.

Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering

Gemeente	Budget	Uitgaven
Alkmaar	231.000	226.000
Almelo	n.v.t.	36.000
Amersfoort	35.000	25.000
Arnhem	224.000	220.000
Breda	100.000	102.898
Deventer	100.000	101.000
Dordrecht	78.000	110.000
Eindhoven	821.000	308.676
Emmen	n.v.t.	82.852
Enschede	50.000	74.360
Groningen	186.000	226.000
Haarlem	133.000	133.000
Heerlen	n.v.t.	n.v.t.
Helmond	n.v.t.	n.v.t.
Hengelo	35.752	23.300
Leeuwarden	360.000	444.738
Leiden	450.000	794.587
Lelystad	126.363	199.132
Maastricht	130.000	206.755
Nijmegen	656.417	707.000
Schiedam	120.000	110.000
Sittard-Geleen	185.435	185.435
Tilburg	350.000	350.000
Venlo	n.v.t.	n.v.t.
Zaanstad	140.000	140.000
Zwolle	n.v.t.	n.v.t.

Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

Gemeente	Budget	Uitgaven
Alkmaar	1.000.000	940.000
Almelo	--	2.084.977
Amersfoort	1.571.800	1.632.293
Arnhem	2.645.000	3.041.000
Breda	2.740.000	2.801.399
Deventer	1.500.000	1.565.510
Dordrecht	1.300.000	1.300.000
Eindhoven	1.700.000	1.912.774
Emmen	1.248.893	1.306.740
Enschede	2.500.000	3.232.000
Groningen	3.000.000	2.800.000
Haarlem	1.300.000	1.300.000
Heerlen	1.768.000	1.768.000
Helmond	850.200	970.128
Hengelo	1.439.592	1.646.784
Leeuwarden	387.000	620.628
Leiden	1.091.000	1.099.000
Lelystad	1.237.000	1.230.500
Maastricht	--	1.726.600
Nijmegen	1.369.240	1.770.000
Schiedam	65.500	31.000
Sittard-Geleen	834.125	834.740
Tilburg	2.874.000	2.670.000
Venlo	1.406.000	1.406.000
Zaanstad	2.100.000	2.400.000
Zwolle	954.000	1.225.000

Directe en indirecte schoolkosten

Gemeente	Budget	Uitgaven
Alkmaar	n.v.t.	n.v.t.
Almelo	--	--
Amersfoort	n.v.t.	n.v.t.
Arnhem	n.v.t.	n.v.t.
Breda	50.000	59.119
Deventer	100.000	100.000
Dordrecht	100.000	125.000
Eindhoven	163.000	425.000
Emmen	Budget bijz. bijstand	31.999
Enschede	n.v.t.	n.v.t.
Groningen	160.000	123.933
Haarlem	130.500	132.843
Heerlen	n.v.t.	n.v.t.
Helmond	n.v.t.	n.v.t.
Hengelo	28.528	68.036
Leeuwarden	n.v.t.	n.v.t.
Leiden	--	12.000
Lelystad	n.v.t.	n.v.t.
Maastricht	23.000	18.165
Nijmegen	n.v.t.	n.v.t.
Schiedam	50.000	37.000
Sittard-Geleen	115.000	96.086
Tilburg	--	--
Venlo	n.v.t.	n.v.t.
Zaanstad	200.000	195.000
Zwolle	n.v.t.	n.v.t.

Chronisch zieken en gehandicapten

Gemeente	Budget	Uitgaven
Alkmaar	n.v.t.	n.v.t.
Almelo	372.000	271.000
Amersfoort	n.v.t.	n.v.t.
Arnhem	235.000	200.000
Breda	n.v.t.	n.v.t.
Deventer	n.v.t.	n.v.t.
Dordrecht	250.000	250.000
Eindhoven	n.v.t.	n.v.t.
Emmen	745.000	745.000
Enschede	--	340.000
Groningen	1.600.000	240.000
Haarlem	400.000	585.000
Heerlen	n.v.t.	n.v.t.
Helmond	748.000	727.000
Hengelo	115.5270	--
Leeuwarden	n.v.t.	n.v.t.
Leiden	--	740.000
Lelystad	n.v.t.	n.v.t.
Maastricht	n.v.t.	n.v.t.
Nijmegen	n.v.t.	n.v.t.
Schiedam	0	40.200
Sittard-Geleen	50.000	8.100
Tilburg	n.v.t.	n.v.t.
Venlo	n.v.t.	n.v.t.
Zaanstad	n.v.t.	n.v.t.
Zwolle	n.v.t.	n.v.t.

Regeling voor ouderen

Gemeente	Budget	Uitgaven
Alkmaar	20.000	41.500
Almelo	--	--
Amersfoort	340.000	318.000
Arnhem	--	--
Breda	150.000	160.977
Deventer	--	133.000
Dordrecht	250.000	250.000
Eindhoven	--	--
Emmen	n.v.t.	n.v.t.
Enschede	n.v.t.	n.v.t.
Groningen	n.v.t.	n.v.t.
Haarlem *	--	--
Heerlen	115.000	73.000
Helmond	34.863	34.863
Hengelo	n.v.t.	n.v.t.
Leeuwarden	n.v.t.	n.v.t.
Leiden	300.000	300.000
Lelystad	n.v.t.	n.v.t.
Maastricht	n.v.t.	n.v.t.
Nijmegen	n.v.t.	n.v.t.
Schiedam	50.000	52.300
Sittard-Geleen	55.000	47.185
Tilburg	n.v.t.	n.v.t.
Venlo	n.v.t.	n.v.t.
Zaanstad	482.000	464.069
Zwolle	n.v.t.	n.v.t.

* Bedrag voor Haarlem is onderdeel van de uitgaven voor chronisch zieken en gehandicapten.

Maaltijdvoorziening

Gemeente	Budget	Uitgaven
Alkmaar	--	--
Almelo	--	--
Amersfoort	n.v.t.	n.v.t.
Arnhem	282.000	375.000
Breda	50.000	56.977
Deventer	--	11.000
Dordrecht	187.000	125.000
Eindhoven	n.v.t.	n.v.t.
Emmen	Budget bijz. bijstand	113.629
Enschede	58.000	55.000
Groningen	400.000	350.000
Haarlem	178.500	176.915
Heerlen	--	--
Helmond	48.250	48.250
Hengelo	Budget bijz. bijstand	idem
Leeuwarden	n.v.t.	n.v.t.
Leiden	--	48.000
Lelystad	--	--
Maastricht	--	47.181
Nijmegen	n.v.t.	n.v.t.
Schiedam	30.000	26.000
Sittard-Geleen	5.000	2.605
Tilburg	--	176.147
Venlo	229.180	220.000
Zaanstad	6.500	6.500
Zwolle	n.v.t.	n.v.t.

Individuele bijzondere bijstand

Gemeente	Budget	Uitgaven
Alkmaar	--	967.000
Almelo	--	--
Amersfoort	1.816.000	1.584.000
Arnhem	--	2.231.000
Breda	2.270.930	2.210.176
Deventer	1.382.000	1.191.000
Dordrecht	2.800.000	2.100.000
Eindhoven	3.206.000	2.925.000
Emmen	1.825.000	--
Enschede	3.400.000	3.000.000
Groningen	3.576.600	3.200.000
Haarlem		1.800.000
Heerlen	1.200.000	1.300.000
Helmond	700.000	760.325
Hengelo	1.200.000	1.400.000
Leeuwarden	--	2.800.000
Leiden	3.520.511	2.984.613
Lelystad	1.369.750	1.172.150
Maastricht	1.800.000	1.690.751
Nijmegen	4.400.000	3.800.000
Schiedam	--	1.412.277
Sittard-Geleen	1.065.000	853.041
Tilburg	--	3.445.000
Venlo	1.365.971	1.250.000
Zaanstad	1.300.000	1.000.000
Zwolle	1.953.000	1.483.000